



ÉRDI IRKA

IRODALMI-KULTURÁLIS FOLYÓIRAT X. ÉVFOLYAM 3. SZÁM 2020. SZEPTEMBER 400 Ft

Dr. Csőzik László

(Érd Megyei Jogú Városának polgármestere)

Érd táltosa, lovagja, angyla!

(Elhangzott ÁBEL ANDRÁS temetésén 2020. június 23-án)

Kedves András! Drága Bandi!

Lehet, hogy benn, Pesten az ügyészséget szolgáltad, de itthon, Érden a város ügyvédje, védelmezője voltál.

Míntha valami azt sejtetné velem, most is itt vagy köztünk. Őszintén hiszem, hogy odaátrol is figyelsz minket. Figyelsz, s szokásodhoz híven, ironikusan kikéred magadnak a méltató szavakat. Nem mentél el, nem hagytad el Érdet, a városodat, melynek szerelmese voltál.

Nálad jobban nem ismerte, nem szerette, s talán nem is értette jobban senki Érdet. Neved összeforrt vele, lelked elvegyült Érdben. Az archaikus, ősi város-maggal, az egykori mezővárosi Óvárossal eggyé váltál. Alakod, hangod, történeteidet, terveid és érzéseid elválaszthatatlanná tettek tőle.



Nem vagy többé. De Érd valahogy elképzelhetetlennek tűnik nélküled. Ahogyan Téged sem lehetett elképzelni anélkül, hogy Érd egyik rejtett kincsével foglalkoznál. Akik igazán szeretik Érdet, úgy tudják a jövőben jobban szeretni, hogy felteszik maguknak a kérdést: vajon mit szólna ehhez Ábel András?

Mindenkinek, aki jogot formál rá, hogy döntsön Érd ügyeiben, ez lesz a sorvezetője.

Itt születél, itt nőttél fel, itt éltél, haltál. Nem is élhettél volna máshol. Ma már törvényszerű és tökéletesen érthető, lelked csakis ide kívánczolt.

Szívvel-lélekkel óvárosi voltál. Nem volt olyan műemlék, szobor, kereszt, történet, anekdota, mítosz, amit ne ismertél volna. A legtöbbet pont tőled hallottuk, tudjuk. Hatalmas tudásod és kiapadhatatlan városszereteted mindenkivel megosztottad, aki csak hozzád fordult. Ismeretterjesztő túráid legendásak voltak: a tősgyökeres érdek még jobban értékelték szülőföldjüket, a máshonnan jövők azonnal beleszerettek Érdbe.

Kisugárzásod, kimeríthetetlen mesélőkedved és fáradhatatlan tenni akarásod előtt minden akadály leomlott. Nélküled szegényebb lenne, veled sokkal gazdagabb lett a város. Munkád mindvégig Érdhez és a megyéhez kötött, szenvedélyes értékmentésed minden időd, gondolatod kitöltötte. Alig akadt olyan lokálpatrióta közösség, amelynek ne Te álltál volna a középpontjában. Alapítója és szervezője voltál a Vörösmarty Mihály Gimnázium Baráti Kör Egyesületének, az Érdi Gimnázium Alapítványának, Te vezetted a Szent Mihály Alapítványt, és leheltél életet az Érdikumba.

Nem volt olyan köve a városnak, amit ne tartottál volna felbecsülhetetlen értéknek. De nem csupán a tárgyakat óvtad, az emberekre, az idősök istápolására, a közösség összetartására is vigyáztál. Olyan hagyományokat élesztettél újjá, amelyek szinte észrevétlenül avatták be a résztvevőket egy titkos misztériumba: Érd megbecsülésébe.

Az én szememet is Te nyitottad ki Érd csodáira. Te voltál az, aki annak idején megmutatta nekem is a Szapáry-kastély zegzugos pincerendszerét, miattad tartom én is szívügyemnek a kastélyrom sorsát. És Te voltál az, aki megkértél rá, hogy az óvárosi székelykaput szerezzem vissza a közösségnek. Nem sokkal a halálod előtt örömmel számolhattam be a sikerről.

Amikor meghallottad, elnémult a hangod a telefonban, nem tudtál megszólalni az örömtől. Akkor értettem meg igazán, micsoda szenvedélyek dúlnak benned! Sok ehhez hasonló terved volt még.

Hiszem, hogy továbbra is vezetni fogod a kezünket, és lesznek, akik méltón továbbviszik az örökséged.

Oly sok mindent adtál nekünk!

Fontosnak érzem, hogy neved és tetteid ne csak személyes emlékként maradjanak fenn. Ezért kezdeményeztük, hogy Óvárosban, a kastélydombnál teret nevezzünk el rólad. Igen, András, képzel: úgy fogják hívni, hogy Ábel András tér! Ezen felül, ha a közgyűlés is egyetért, egy civileknek adományozott díj is őrizni fogja a neved. Szeretnénk ezzel is kifejezni: hálásak vagyunk érte, hogy e földi létben útítársaid lehettünk.

Óváros táltosa, lovagja, angyala, Isten Veled! Vigyázz reánk odaátrol, óvd meg Érdet a bajtól! Köszönjük, hogy voltál nekünk. Erd sosem felejt el, ki voltál, s mennyi mindent tettél azért, hogy megszerettesd a világgal!

Nyugodj békében, barátom!

Baka Györgyi

Áttetsző tisztaság

Képzletben Hamvas Béla szól hozzám

Ne rólam beszéljünk,
inkább a lüktető lombú fákról,
madarak zengő énekéről,
virágok illatáról, a rántottleves
megunthatatlan ízéről...

A fában hullámozó teltség
árad szüntelen, mélységbe
gyökerezése, tiszta, mosolygó
nyugalma megszüntethetetlen.

Tudod, mikor kell cseresznyét
szedni? Napkeltekor, ha
fülemüle énekel, harmatcseppek
ringatóznak a fűszálakon.

Most a rétek üdén ragyognak
holdviolával, kakukkfűvel
teleszórva, hajladozik az
aransárga boglárka, fehér
szirmaival integet a százszorszép.

A virágban a lét csillapíthatatlan
fényvágya lüktet, nyíltsága
kifelé és befelé, fölfelé és lefelé
árad, így lesz számunkra

a föld alatti és a föld feletti
összekötője lélekillatával.

A létben vesztes az, aki kevésbé
szeret, oda kell adni magad
egészen, a fojtogató csend
rettenete után az újjászületés
rejtett útjai várnak.

Meg kell érní a nevezetes
névtelenségre, Isten előtt
áttetsző tisztasággal élni,
mint a fák, madarak, füvek
és a zenélő csillagok.



Barna Júlia

amikor

amikor folyó voltam hajókat ringattam
 amikor fa voltam leveleimet az ősznek adtam
 és tudtam hogy meg kell halni
 nem akartam lázadásból megmaradni
 amikor búza voltam learattak
 tarló-sebem vérében hagytak
 amikor fű voltam békésen viseltem el
 ha letapostak új erővel keltem fel –
 ember voltomban ne tudnám éppen
 a sorsomat megélni szerényen?
 nem hizlalom vágyaimat falánk szörnyeteggé
 a holdvilágot kincsvadász sem
 tűzheti kalapja mellé –
 a napi híreken kicsorbulnak önhittségeim
 a vezeklésig üznek elhallgatott bűneim:
 halandók vagyunk mind – magától értetődik –
 elvesztünk
 mert halhatatlan
 érdemeket nem szereztünk

Dylan D. Tides

Anya álma (Levinek)

Finom ez az ébredés ma, mosolygós az ablak.
 Elmondjam, hogy mit álmódtam? Nyugi, aztán
 hagylak,
 összebújunk, s együtt fogunk macikávét inni.
 Olyan jó az Anyaszívnek ilyen nagyon hinni!

Álmomban a pálya szélén ültünk, ahogy szoktunk.
 Minden labdát megöleltünk, aztán visszadobtunk.
 – Hívott anyu, mennem kell, mert nem tud tovább
 várni...

Figyelj, Levi, nincsen kedved helyettem beszállni? –
 kérdezte meg hirtelen egy szeplős képű gyermek,
 s láttam, ahogy óvatosan, lassan felemelnek!
 Elámultam, annyi kéz nyúlt egyszerre Teérted,
 s mind kísérte első néhány, botladozó lépted!
 Mennyi szempár féltett, hogy a pályára tudj jutni!
 Mennyi „Éljen!” szállt, amikor nekikezdtél futni!
 Gólt rúgtál, és úgy morajlott minden, mint a tenger!
 Nincs akkora stadion, hol elfér ennyi ember...

Ha tudnád, hogy nekem ennél szebb álmom már nem
 kell...

Finom ez az ébredés ma... Mosolygós a reggel...

Gani Zsuzsanna

Csalogat a hajnal

Csókot lehel a hajnal a Balatonra,
 óvatosan ébresztgeti, keltegeti,
 simítja lassan. Nézd, ott száll alacsonyan!
 Tükrét narancsos ecsettel kengeti.

Fájdalmas dalt bűg fülünkbe, ugye, hallod?
 Jó lenne, ha bú helyett öröm ölelne,
 rút árnyék helyett fény pengetné a lantot,
 s oltalmazón ringatna a tó fövénye.

Úgy várom már a perzselő, forró nyarat,
 kék madarat szállni, tán vállamra repül!
 De a fehér vitorla még egyre dagad,
 s a hullám is tajtékzik, jaj, ellenszegül!

Ó, mondd, hova lett neki a jó modora,
 talán megretten, s elfut az a rút kaszás!
 Űzd el innen sebesen, orkán ostora,
 vagy döfje fullánkjaival a csíkos darázs!

Csókot lehel a hajnal a Balatonra,
 talán elcsitul a feldúlt, dühös tajték.
 Tán már nyáját tereli bárány pásztora,
 kicsalja, s jó egy apró sugárfonadék.



Habos László

Mi végre...

Kik vagyunk,
mondd meg, testvér,
mi végre az ember?
Ha az evolúció
már nem szelektál,
ha a lélek öröktől való
kíváncsi utazó.
Kik vagyunk,
mondd meg, testvér,
mi végre az ember?
Ha a világ egyetlen istené,
s a teremtmény
nem csoda, hanem
magára hagyott elítelt.
Kik vagyunk,
mondd meg, testvér,
mi végre az ember?
Ha léte nem ajándék,
sorstalan sorsa
kínban fogant szenvedés
és reménytelen keresés.

Kerepesi Igor

Valahol

Valahol, egy felhőn túlról
Tán az Úr tekint le rám,
S mérgeződik újra rajtam,
Boldogtalan kisfián.
Nem értheti, mi baj megint,
(Magány bánt, vagy düh hevít),
S elszörnyedve magára Ő
Mély-szürke fátyolt terít.

Én meg nézem a szövetén
Átszűrődő fényözönt,
Melyet a Hold ömleszt ránk, s mely
Minden macskakövet előnt,
És e látvány régvolt képet
Ébreszt bennem,
(s jaj megint!),
Öröm helyett Nosztalgia
Hiány-kesernyője int...

Így hát inkább elmúlatni
Ezt az érzés-szellemet,
Szívem-fejem megnyugodni

Haza, hozzád kergetett.
S oly jólesik elgondolom,
Mikor melléd ülök majd,
S puha csönddel zavarod el
Mellőlem Te mind a zajt.

Kósa Márta

Még egy kis nyár

(Rapainé Hamberger Anikó kiállítása után)

Az óra éjfél felé jár
égzengést hallgatok
fejem fölött szikrázó villámok
csattan és dörög
eső ömlik
harsányan zuhog

talán a nyár egyetlen nap alatt elfutott

hamisan kezdődött már a reggel
kertem megtelt
édeskés-kesernyős-füstös lázadó meleggel
fémese illatú rejtett üzenettel
pókháló feszült az ágon
csipkefüggöny szárazra aszalódott fákon
selymes bimbók
virágok
későn éledő bokrok
darázs zúgott bele a csendbe
gerlecsapat röppent a tágas végtelenbe
éhes fecskék és sirályok keringtek
a
folyón semmi változás nem látszott
épp olyan kékes és fényes akár az éden
hajó fehér teste villant a messzeségben
perzseltek vakítottak az égi sugarak

mégis úgy éreztem törbe csal és meglap a tolvaj
pillanat
tornyokat építő fellegek között felsóhajtott gyengülve
a nap
vége
ennyivel érd be
rögvest
tékozló őszi szél futott végig a tágas partokon
bolondos kedvvel cibálta
tépte a színes szirmokat
rozsdás levélkupac gyűlt a vén hársak alatt
hiába reméltem
hiába szóltam

Uram ne vedd el ilyen gyorsan
hagyj időt
kérek
adj nekünk még egy kis nyarat...

Ludwig Géza

Az ember melege (töredék)

Majához

...az ember melege,
mely különbözik a fa lángjától,
a tapló izzásától,
mert lángokban nem lángol,
mert parázsban nem izzik –
a rendezett he vesség mozdulatával hat át,
amikor rálépsz az úttest kövére,
vagy asztal mellé görnyedni leülsz,
amikor szemközt vagy velem, és
hallgatjuk egymást, és
kényszerítjük egymást, és
amikor határozol lépéseidben...

...mert ez nem lángokban lángol,
mert ez parázsban nem izzik,
mert ez soha nem perzsel:
a rendezett he vesség mozdulatával hat át...

Lukács Mária

Porszem

Tegnap csendes eső esett,
porszemek szomját elvette:
gurultak fáról, eresze –
fecskeszárnyakat reszkettek.

Költözés ideje benne,
esengőn kért a perc szeme,
kit akar a friss ősz szele –
mártja fényét a szívekbe.

Nyár-mese folyt a rétekre,
pillangó-varázs ihlette,
szélcsengőjét is rezgette –
porszem szállhatott szemembe.

Máté Miklós

Hadiérem

(A normandiai partraszállás 76. évére)

Mennyi gyilkos Káin,
a partok lankáin
gépfegyver kattogott,
a halál rám sújtott.
Kerek, vörös érem,
mellemen a vérem,
pár száz métert vittem,
hogy túléltem, hittem.
De csak eddig bírtam,
síromra ezt írnád:
Overlord, Longest Day,
itt hullt rám örök éj...

Móczár Csaba

VÍRUS-HÁBORÚ

A táj látszólag nem változik,
mert áll a ház, az út, a híd.
Nincs akna, bomba és repülő,
nincs fejvesztett menekülő.
Nincs ellenség, mi látható,
csak gyilkos kór, mi lappangó.

Nyomában félrevert harangok kondulnak,
s az élők most egészségért koldulnak.
Értelmet győz le a páni félelem,
utcán kószál az ösztön, az érzelem.
Levegőért kiált karanténba zárt testünk,

és szabadságért sóvárog megtépázott lelkünk.
S végül a gyilkos kór, ha elvonul,
itt hagyja gyermekét, láthatatlanul.

**HA MOST SEM ÉBRED RÁ AZ EMBERISÉG,
HOGY MEGKAPTUK AZ UTOLSÓ ESÉLYT...**

...akkor újra felszáll Enola Gay,
és a KISFIÚ útra kél...
...és akkor tudni fogjuk...

A táj CSUPÁN látszólag nem változik,
de nem lesz már ház, se út, se híd...
amin átérnének óvó karjainkba a gyerekeink...

*(A Miskolci Irodalmi Rádió által meghirdetett
pályázat egyik nyertese)*

Nagy-Rakita Melinda

Vágyakozás...

Kertemben bogarászok
 Hátamon buja táncot jár a napfény
 Rózsák szirmát megsimítom
 Palánták andalgó növést lesem
 Megzabolázom gazok seregét
 Hangyák sűrű léptét követem
 S egy eltévedt hőscincért új útra vezetek
 Megpihenek egy percre
 Derekam kiegyenesítem
 Felnézek a felhőhabbal tarkított
 Tengerkék égre
 Odafent karcsú ezüst nyíl suhan
 Száguld a messzeségbe
 S engem elővesz a vágy
 Repülni szállni vele
 Találgatom merre tart
 Vajon tenger hívja
 Vagy hegyek karcsú láncá közt bűvő
 Csábító völgykatlan
 Úgy utaznék vele
 Elképzelem
 Afrikába száll
 Oly régen vágyom már oda
 Vagy szerelmem
 A tündöklő óceán hívja
 Esetleg Galápagos
 Netán India
 Jégmezők vihara
 Vagy csak a szomszéd
 A hegy-völgyes Ausztria
 Az Etna tetejére néz le
 Tán Machu Picchu köszön majd neki
 Arany Buddhákra kacsint
 Mekongnak partjain
 Talán álmaim kikötője
 Új-Zéland várja
 Forró Láz hevít
 Vágyom repülni vele
 Mindegy hová csak indulni
 Menni
 Felfedezni
 Megismerni
 Látni
 Átélni
 Felrévedek
 Fölöttem üres már a lég
 Álmaim hajója messze szállt
 Hirtelen
 Suhanó szárnyakat hallok

Mellettem landol
 Oldalról pislant rám
 Sötét kabátos barátom
 A kis

Feketerigó
 Csőrében aprócska hernyó tekereg

Naszvadi Judith

Menedék

Nagy idők ezek.
 A szelek és vizek
 tombolva mossák
 a múlt szentségtörő
 fájdalmait.
 A teremtés zajlik
 most nap nap után
 újra, válik
 a világosság
 az éjszakától.
 De az is lehet,
 hogy csak a
 fagyosszentek
 fordulnak eggyel
 többet a vidék felett,
 és a frontoktól
 dobogó-törődő
 szívem épp ugyanúgy
 ugrál, mint bárki másé
 tenné ennyi
 hánykódás után.
 Talán mégsem.
 Mert én hazaértem,
 és nálad megpihenhetek
 a maradék időre.
 Te értesz engem egyedül.
 Rokon rajtad a stigma,
 amit a gúny és
 a fájdalom kegyelem
 nélkül rád aggatott.
 És rokon benned a mégis,
 a milliószor csakazértis,
 amivel itt vagy,
 és amivel én is itt vagyok.
 Az égig érő, parttalan csöndben,
 örökké készenlétben,
 elcsituló biztonságra vágytam.
 És tessék!
 Nem kérdeztél,
 mikor sebhelyes
 köntösöddel körülöleltél.

Én nem is tudtam,
 hogy ilyen az igazi,
 mélyülő szerelem.
 Te nem is hitted már,
 annyi meddő várakozás után,
 hogy jöhet még valaki,
 aki meztelenül akarja
 látni a lelkedet.
 Azt mondtad nekem,
 hogy a múltam az
 enyém marad,
 de mostantól örökké
 vigyázni fogsz rám.
 Én csak mosolyogtam erre,
 mert egyetlen másodperccel
 nyertél, és mondtad ki korábban,
 amit gondolok.

Pálfi Nándor

A jövőnk már a múlté?

Kismanók voltunk,
 Aprók és törékenyek.
 Aztán vad sárkányok,
 Akiknek a léptére
 Hét falu tornya remegett.

Voltunk katonák
 Messzi, sápadt földeken,
 S bátor úrhajósok,
 Mikor az éjjel az égboltra
 Megannyi csillagot lehelt.

Szuperhősök voltunk
 És ünnepelt focisták,
 Aztán fürge indiánok,
 Mikor a hátsó kertben
 Az arcunkra kentük a tintát.

Voltunk szellemek,
 És voltunk varázslók,
 Voltunk hazafik,
 És voltunk árulók.
 Voltunk mi minden,
 Amit a képzelet engedett,
 Rohantunk a nap alatt,
 S miközben a világ lassan elszürkült,
 Mi egyre csak kerestük a színeket.

Aztán voltunk tinédzserek,
 A fülledt nyári estéken néha
 Egy kicsit részegek.
 És voltunk botcsinálta művészek,

Rockzenére táncoló,
 Öntörvényű lázadók.
 Szerettünk beszélni,
 És szerettük a csendet,
 Szerettünk barátok lenni,
 Szerettünk a friss lekvárba
 Titokban beleenni,
 És szerettünk nevetni,
 A kis tornácon órákig
 Egymás mellett heverni.

Álmodtunk világokat,
 Tengert, fákat, jövőt és tavat,
 Erdőt és völgyeket,
 Az erdőkben magas tölgyeket,
 S a fák közé gyermekeket,
 Akikből majd egyszer,
 Mint belőlünk régen,
 Bármilyen lehet.

Igen, álmodtunk világokat,
 Jókat és rosszakat,
 De akkor még nem tudtuk,
 Hogy ezek az álmok
 Mindig álmok is maradnak.
 Nem tudtuk, hogy a felnőttek ilyenek:
 Balgák és esztelenek,
 S a felnőttekből, ha felnőnek,
 Véggépp kivesznek a gyerekek.
 Nem tudtuk, hogy a hegycsúcsok

Többé már télen sem havasak,
 A tavak kiszáradnak,
 A folyók pedig savasak,
 Hogy a demokrácia csak lázálom,
 Az embert nem ismerő ember
 Kényszerképzete,
 Hogy a kapitalizmus tévedés,
 Az önsorsrontó, utolsó stáció,
 S hogy talán,
 Bármennyire is szar ez így,
 De mi vagyunk az utolsó generáció.
 Igen, én még emlékszem rá,
 Ha más már nem is fog,
 Hogy egykor kismanók voltunk,
 Aprók és törékenyek,
 De olyan világba születünk,
 Ahol kismanóknak többé nincs helye.

Pálné Onódi Judit

A virág nem sejtí

A virág mit sem sejtí,
mi a szomorúság
A virág nem tudja,
milyen a halál
A virágnak nem számít,
boldog-e az ember
Ő csak kinn a kertben áll.
A virágot nem érdekli,
ha a világ szomorú.
Süt a nap, hát bontja szirmát.
A virág azt sem tudja,
belőle lesz koszorú.
Mosolyog a langyos szélben.
Mosolyog, ha tűz a nap.
Méhecske libben rá,
bólogat
Nyújtja bibéjét,
szórja porát.
Kicsi kertben
parti fűz alatt.
A virág nem tudja,
milyen nevetni,
csak csábosan mosolyog.
Mulandó szépségét
harmatcsepp győzi
sokszorozni.
A virág csak azt tudja,
mindenképpen
túl kell élni a nyarat.
Magot érlelni, elvetni,
és megérni a
dermesztő tél után
a jövőendő új tavaszt.



Pergel Antal

Születésnapomra

Semmim sem maradt.
Versem virágait vidd
születésnapra.

Párkák

Kezükben sorsunk,
létünk finom fonala.
Törékeny lények.

Péter Éva Erika

[megismertelek]

valahol bal felől
felsírt egy
lűktetésnyi kisded -
az emlékek
szabálytalan kirajzásai
összecsíptek.

a szem rácsaira
árnyéket vetett
egy pupilla-csillag.
mért jöttél, téged
elűzésre hívtak.

megismertelek.
de a kérdések kútvizében
még mennyi kör.
egy vagy
az időbuckák
homokszemcséiből.



Petrik István

Hinni, hinni, hinni...

hinni magadban
okos szavakban
békés jövőben
egy szebb időben
a túlélő mában
hálatelt imában
az értő tömegben
a könnyes szemekben
az erős karokban
az akaratodban

hinni a reményben
a tavaszi szélben
a baráti körben
az igaz tükörben
a zöld határban
a májusi sárban
az ódon keresztben
egy jó bablevesben
a távoli célban
a kemény acélban

hinni töretlen
hiteles szövegben
hegyek havában
Isten szavában
szentek nevében
István kezében
völgyek ködében
az anyák ölében
a gálaruhában
az idők porában

hinni az igazban
minden magyarban
az összefogásban
egy eszes tanácsban
a friss kenyérben
simító tenyérben
hinni a hitben
szépen és fitten
hinni, hogy jobb lesz...
tudni, hogy jobb lesz...

Somogyi Norbert

Lennék én...

Ha átfűznél a tű fokán,
foltod lennék a ruhán.
Ha lejátszanál zongorán,
hangjegy lennék a kottán.

Ha megírnál egy mondatban,
tinta lennék tolladban.
Ha megjelenék álmodban,
párna lennék ágyadban.

Ha hívna távoli vidék,
bőröndödben ott lennék.
Hús fröccsöd is én lehetnék,
ajkaidon megülnék.

Én lehetnék, ha gyógyulnál,
teádban a kiskanál,
Ha síri csendre vágyódnál,
engemet sem hallanál.

Mert én lennék a mindened,
Napod, eged, tengered.
S ha leélted már életed,
én lennék a kereszted.

Szabó Aida (Jampa drolma)

Szúnyogtánc

Szürke az ég, esik, esik,
esőcseppje körbe kering.
Tócsa kerül, sár meg terül,
lábadon a bocskor merül.

Sóhajod ajkad ellepi,
kalucsnid már vízzel teli.
Ereszen az eső megül,
esernyő is előkerül.

Fenn a felhő nem heverész,
orrodon szúnyog heherész.
Füledbe zümmög, döngicsél,
ágyikódba, jaj, elkísér.

Vérszívóknak hada kerít,
alakodat célba veszik:
csípés dudora egyre nő,
ha vakarod – mérgesedő.

Jár a kezed, jár a lábad,
csapod fejed, csapod hátad,
ütnéd agyon, de nincs agya,
így a maflást térded kapja.

Ugrabugralsz, bokád rázod,
körbe-körbe figurázod.
Hopsza-hopsza szúnyogtánca,
embervér lesz uzsonnára!

Szúnyogcsárdás, heje-huja,
ez már az embernép búja.
Mocsár mélyén szól a nádsíp,
tünderrózsa álmot áhít.

Hahotázó békalencsék
felverik az este csendjét.
Szúnyogbölcsök ringatóznak,
szúnyoglárvák dagonyáznak.

Sápít az apró kacsanép,
csöpp szájuk enni-inni kér.
Zümmög már a násznép bálba,
félhold sárgás karéjába'.

Lányok dobják a keszkenőt,
tücskök húzzák a perdülőt.
Hopsza-hopsza szúnyogtánca,
nosza-nosza szaporázza.

Békasereg szája tátva:
mennyi szárnyas, vacsorára!
Szemük guvad, hasuk telik,
elvannak vele reggelig.



Szigetvári Zsófia Petra

Hősök

Megtapogattam a farzsebem.
Nálam volt az öngyújtó.
Kiléptem a vészkijáraton.
Összehúztam magamon fehér köpenyem. Hideg volt.
Fáztam.
Elővettem a cigarettám.
Lucky Strike.
Kicsit drága volt, de úgy gondoltam, megérdemlem.
Rágyújtottam.
Mire elszívom, le is telik a szünetem.
Becsapódott az ajtó. Összerezzentem.
Karcsi vigyorgott rám, a másik ügyeletes, már csak
mi maradtunk,
a kemény mag, mondja a portás, karikás szemekkel
elismerően füttyentett.
Lucky Strike
Az, na, mi a helyzet,
Behoztak két újat
És?
Az öreg nem éli meg a reggelt.
Ágyat szereztek neki?
Ja, ne a folyosón haljon már meg...
Ne is...
Megkínáltam egy szállal.
Ez a reggelije. Cserébe, amiért bejött.
Feleséged?
Fújta ki a füstöt. Köhögött.
Egy lépéssel távolabb mentem tőle.
Megvan.
Gyereked?
A kis Liza...rosszul bírja a karantént. Mindig azt
kérdi, mikor megyek haza...
aztán meg a hírekben mindenki azt mondja, hősök
vagyunk
Lerajzolt...nem tudja,
hogyan az apja, csak...
Borogatást cserél, meg fájdalomcsillapítót ad...és
nem ment meg senkit!
Hallgattunk.
Ropogott a parázs.
A fehér papír lassan szürkévé vált.
Elnyelte a hajnali fény a füstöt.
A mentőautó szirénája volt a szívdobbanásunk.
Figyelj – hamuztam,
Sajnálom, ami...
Ne, nem kell. Ez van, kész.
Szífogott.
Mehettünk volna máshova,
Mondjuk Koppenhágába.

De... látni akarta a katedrálist.
Már csak egy csonkot szorongattam ujjaim között.
Égette a bőröm.
Nem éreztem semmit.
Havazik, a fenébe, havazik!
Felnéztem az égre.
Ezüstösen csillogtak a háztetők.
Milyen hónap van?
Március.
Boldog karácsonyt.
Fáradtan rám mosolygott.
Boldog karácsonyt neked is.

Tarnócziné Barabás Irén:

Őszi hangulat

Hallgatom a csend
sokszínű szolamát.
Zizegő fűszálak súrolnak,
avarban igyekvő bogarak,
hálóba tévedt rovar rezeg,
könnyű szél hoz harangszót
a távoli dombok mögül,
s érkezve lelkembe simul.
Megszólal egy énekesmadár
s törékeny ívet húz
ég és föld között.
A pók hálóján lassan
rózsaszín fény színez apró
kristálygyöngyöket.
Cseppen a köd leve,
zörren a vastagodó,
színes levéltakaró,
de a zöldek uralják itt-ott
még az őszi tájat,
tisztá, édes színharmónia.
A pára, mint fátyol,
lágyan betakar, majd a szél seprője
óvatosan mocsanva
összefog a fénnyel.
Távol a kéklő párából
kibukkan egy ébredező város.
Most körülölel a
pirkadati puha lég,
és a horizontról kibukó
narancsos sárga fény.
A fűzfák némán
lógatják vetkőző ágaik.
Arany-vörösben
pompázik már az ősz,
a tó tükrében a fák

megmártják árnyaik.
Sárga izzásban lángol majd
délben a nyárfák sora,
s estére éjkék
bársonytakarót kap
alattuk a gombák
sapkája, bocskora.

Jankovits Márta rovata

Úton

(részlet a kisregényből) 1. rész

Százhalom, 1684. nyárelő

Paulus Hernold húszéves korára fiúból férfivá érett. Le sem tagadhatta volna származását. A majd két méter magas, szőke, kék szemű legény igencsak felkeltette a lányok figyelmét, főleg Rosa Mayerét. Eleinte nagyon vigyáztak vendéglátójuk tanácsát követve, hogy ne mutakozzanak nyíltan, de pár hét múlva a török tulajdonosnak, Musztafának, nagyobb gondja is volt, mint figyelni, kik jönnek-mennek a faluban.

Az érdi Hamza béggel együtt a pasa berendelte őket minden katonájukkal együtt Buda védelmére. Attól kezdve szabadon járhattak-kelhettek. Paulus, Johannes és Gaspar meghálálva Klein úr segítségét, részt vettek minden munkában. Már két csónakkal halásztak, a zsákmányt eladták a falusiaknak, a maradékot meg vitték Érdre, a piacra. Rosa főzött, mosott, takarított, még egy kis konyhakertre is jutott ideje. Bízta abban, hogy elmegy a török végleg, és akkor házhoz, földhöz juthatnak, és nem kell tovább Josef Klein vendégszeretetére hagyatkozniuk.

Egy pénteki napon Josef barátja, a bíró nagy hírrel kopogtatott be az ajtón.

– Üljön le minálunk, bíró uram! – fogadta tisztelettel Rosa a vendéget, eléje téve a német szokás szerint főzött aznapi vacsorát, pirított gombócot aludttejjel. A lány, bár magyar ételeket is főzött, az otthonról hozott ízekkel szívesebben várta a férfiakat.

Hétfőn ették a vasárnapi maradékot, kedden káposztát, szerdán téstát, csütörtökön krumplis ételt, pénteken gombócot, szombaton buktát, húslevest, vasárnap főtt húst zsemlegombóccal, rántott húst. Tudta ezt a bíró, szerette a pirított gombócot, nem hiába jött pénteken meg vacsoraidőben.

– Jó a hír, meg nem is – kezdte a bíró a mondandóját.

– Sokat én sem tudok, csak amit Érden hallottam az

ottani hivatalos emberektől. A török új sereget gyűjt Délvidéken, és elindultak felénk. A mi seregeink június 18-án elfoglalták Visegrádot, de közben híre jött, hogy Bekri Musztafa megérkezett Buda megerősítésére. A mieink fővezére ezért átkelt Esztergomnál a Dunán, és Vácnál legyőzte az oszmánokat, majd Pest ellen vonult. A törökök minden mozgítható dolgot, élelmiszert, asszonyokat, gyerekeket, hadieszközöket átvittek Budára, majd mindent felégettek, még a hidat is, hogy a mieink ne tudjanak könnyen átkelni a Dunán. Ennyit tudok, csak a Jóisten tudja, mi lesz a vége. Úgy hiszem, se Érd, se Százhalom nem maradhat ki a harcokból.

Paulus hallgatta a bírót, és magában döntő elhatározásra jutott. Franz Klein az évek során mindegyiküket megtanította írni, olvasni, így miután elcsendesedett a ház, levélben megírta, elmegy harcolni a törökkel. Így könnyebb volt, mint szemtől szembe. Németül írt, mert búcsúzni az anyanyelvén akart.

Tisztelt Klein Uram!

Ezzel a levéllel búcsúzom, mert úgy döntöttem, megyek a seregbe. A bíró azt mondta, hogy harcok lesznek, és én ebből nem akarok kimaradni. Köszönöm, amit értem és a testvéremért tett. Vigyázzon Rosára és Gasparra, ő még gyerek. Ne engedje a fiúkat utánam.

Isten áldja a jóságáért: Paulus Hernold

Érd, 1684. július

A Délvidéken sereget gyűjtő Sajbán Ibrahim szerdár Ercsinél vert táborát. Július 18-án mindegy kétezer lovas indult felderítő útra, amelyben kétszáz katona vesztette életét, így a többiek visszatértek az ercsi táborba. Másnap a szerdár összehívta a haditanácsot, és úgy döntöttek, hogy Érdnél, Hamza bég birtokánál zavarják meg a Buda ostromára készülő keresztény hadakat. Lotharingiai Károly tudta, hogy hátában egy jelentős török katonasággal nem állhat neki Buda ostromának, így harcra kerül sor...

A fővezér a lovasságot vetette be a csata színhelyén, ahol már várta őket az ellenség, méghozzá a számtalanszor bevált félhold alakú csatarenddel. Bízta abban, hogyha eddig sikerült megnyerni így a csatákat, most is beválik. Érdnél nem így történt. A félhold közepén maga a főparancsnok helyezkedett el ötszáz

janicsárral, a török sereg legjobban kiképzett katonáival. A jobbszárny a Duna mellett, Hazinedar Haszan és Hüszein pasa csapataival, a balszárny a Buda felé vezető dombokon Oszman pasa vezetésével helyezkedett el. A tartalékot a mai Érd központjában található dombok tetején Bosnak Oszman bejlerbej képezte.

*Minderre 1684. július 22-én hajnalban került sor. A harc kezdetén a török vezetők tudták, hogy jelentős túlerővel állnak szemben, ezért előrehajtották a teherhordó tevéket, remélve, hogy a szokatlan látványtól a lovak megrémülnek, és így előnyre tesznek szert. Ez a hadicsel máskor sikeres volt, most nem. Az ellenfél sorai kettényíltak, beengedték a tevéket, és összefogdosták, majd a hadrend mögé hajtották. A keresztény seregek ezután rárontottak a törökökre, akiknek csak annyi idejük maradt, hogy az ágyúikat egyszerűen elsüssék. Musztafa fővezér látva, hogy serege futva menekül, még a tartalékra sem számíthatott, hiszen azok futottak el először. Parancsot adott a mindössze négy órán át tartó csata helyszínének elhagyására. A keresztény csapatok egy része Eszterházy János vezetésével a székesfehérvári országút mentén, egészen a Velencei tóig kergette őket. Másik része Ercsiig üldöz-
te, vágta a menekülő katonákat.*

Lotharingiai Károly herceg üzent utánuk, hogy térjenek vissza, mert ha bajba kerülnének, nem fog németeket küldeni a megsegítésükre.

Paulus már több napja Érdnél húzta meg magát a barátjánál. A piacon ismerkedtek meg, aztán idővel barátok lettek. Keresztes András az új bérlő, az ercsi Szapáry Péter lovait gondozta. Érd és Batta, de számtalan más helység tulajdonosa, a gróf Illésházy Miklós, bérbe adta ezt a birtokát a Szapáry családnak. Keresztes András így került az új bérlő szolgálatába. Érdet már akkor városként emlegették, Százhalom minden ügyes-bajos dolgát itt intézte.

Nagyon jó helyen feküdt, több országos főút is rajta keresztül vezetett. Ez háborús időkben nem mindig volt előny, mert Budáról itt vezetett el a királyi kövesút, amit valamikor még a rómaiak építettek. Itt vonultak el a hadak, a törökök többször is. Százhalom túl kicsi volt ahhoz, hogy a kóborló katonák zaklatásait túlélje, így ürült ki többször is a falu. Ide érkeztek Bajorországból a Hernoldok. Érdnél akkor már lakott mindenféle náció: illírek, németek, törökök, magyarok.

Keresztes András nagyra becsülte Paulus elhatározását, hogy részt vesz a csatában, és úgy döntött, vele tart. Ahogy megérkezett a sereg, mindketten gyalogosnak jelentkeztek, mivel nem rendelkeztek semmilyen katonai képzettséggel. Az idő hiánya miatt sokat nem kérdeztek tőlük. Felírták a neveket, a szülők nevét, a születési helyet és időt. Kaptak egy szuronyt, és mehettek az ostromárokba, amit nekik kellett kiásniuk.

–Tudod, András, most, hogy látom ezt a készülődést, nem bántam meg, hogy eljöttem otthonról. Hagytam levelet, de biztosan nem értik, miért volt ez fontos nekem. Mesélték a szüleim, hogyan gyilkoltak a svéd katonák, köztük a nagyapámat is. Teljesen védtelenek voltak. Úgy gondoltam, ki tudja, mi lesz itt ennek a vége, de legalább fegyver van a kezemben, akármilyen is. Százhalom nincs messze Érdtől, ha elveszítjük a csatát, itt, de még a környéken is mindenkit legyilkolnak.

Beszélgettek egész éjjel, mert a fővezér Lotharingiai Károly hajnalra tervezte az ütközetet. Az ostromárokból szinte semmit nem lehetett látni, csak hallották a lovak lábának dobogását, a fegyverek csörgését. Paulus is szerette a lovakat, otthon, Bajorországban gyakran ült rajta, mikor még volt. Aztán nemcsak ló, de semmi nem maradt, csak a nyomorúság.

Ezen a júliusi napon már hajnalban érezhető volt a pokoli hőség, de a katonák nemigen törődtek vele. A harc előtti izgalom minden mást elnyomott. Hallották a kürtök hangját, amikor a lovasság elindult. A gyalogság még nem kapott parancsot az indulásra, de Paulus már annyira ment volna, hogy a feje mindig kint volt az árokból. Andrásnak kellett visszahúznia, hogy ne induljon el.

– Látom nagyon sürgős neked meghalni, barátom. Ne félj! Hagynak nekünk is törököt.

– Dehogy akarok én meghalni, inkább ütni a törököt, aztán hazamenni. Remélem, nem haragszanak rám, hogy szó nélkül eljöttem, csak egy levelet hagytam.

– Dehogy haragszanak, inkább aggódnak, én meg szeretnék már túl lenni a mai napon.

Már jóval fent járt a nap, mikor megszólalt a gyalogosok csatára hívó jele. Paulus addig még nem látott törököt, de most aztán bőven jutott belőlük. Érezte a lovak szúrós szagát, ugyanakkor egy eddig ismeretlen, de dögletes szagot is érzett, amikor meglátta a különleges formájú, veszettül menekülő állatokat.

Hallotta is, hogy a lovasok kergetik őket, így tudta meg a nevüket. Tevék, de többet nem törődött velük, mert összekeveredett a két ellenfél.

– Allah Akbar, Allah Akbar ! – hallatszott mindenfelől.

– Istenem, segíts! – kiáltották a magyarok.

– Mein Gott, hilfe! – kérték a németek Isten segítségét.

Paulus akkor már belekeveredett a harc sűrűjébe. András sem látta sehol, gondolkodni sem tudott, csak szúrta, amikor lehetett, védte magát, ahogyan tudta. Ment, csak ment, neki a töröknek. Sokáig szemben, aztán egyszerre csak a hátukat látta.

– Futnak, futnak – hallatszott magyarul, németül. – Utánuk! – de ez már csak magyarul.

(Folytatása következik)



Szárnyaló Sólymok haikucsoport

A vaka (japánul: 和歌, Hepburn-átírással: waka, 'japán költészet', 'japán vers') ősi japán versforma, amely az udvari arisztokrácia körében fejlődött ki a 6. századtól kezdve, s amely a 8. század végétől egyre gyakrabban a tanka ('rövid vers') megjelölést is kaphatta. Alapjában öt sorból és 31 szótagból áll (5-7-5-7-7), a szótagszámok alakulására állítólag a klasszikus kínai vers öt-, illetve hétszavas sorai is hatottak. Általában líraiságra törekszik, a japán esztétikai gondolkodás szerint a szív és nem az ész logikáját követi. Témáit és szókincsét eredetileg szigorú szabályok korlátozták, mivel olyan arisztokrata réteg művelte, amely irtózott a közönségestől és a groteszktól. Fő témái az emberi élet (öröm, elválás, bánat, szerelem) és a természet (a természet szépségei s főleg a váltakozó évszakok) egyes aspektusai, a háborút, szenvedést, halált, tehát a csúnyát és az alantast kerüli. Heian-kori naplóíró hölgyektől tudjuk, hogy az udvari arisztokrácia tagjai a hétköznapi társalgást gyakran fűszerezték rögtönzött vakákkal, e szokás legékesebb példája pedig a Gendzsi szerelmei, amelyben a szereplők közel 800 vakát írnak, illetve mondanak egymásnak.

Pergel Antal és Barabás Irén:

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres
Holdfény felragyog.
Segíti néma útját,
majd fénye csendben kihuny.

Pergel Antal és Barna Júlia:

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres
Holdfény felragyog.
De ha végig megy útján,
az ég minden fényt elolt.

Pergel Antal és Habos László:

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres
Holdfény felragyog.
S járatlan utat mutat,
végtelen célt bátraknak.

Pergel Antal és Kissné Matkó Gabriella:

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres
Holdfény felragyog.
Távoli fényforrása
benne élő csillagok.

Pergel Antal és Kreischer Nelly:

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres
Holdfény felragyog.
Célját érni segítő
társa lesz hosszú útján.

Pergel Antal és Nagy-Rakita Melinda:

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres
Holdfény felragyog.
Lába elől göröngyök
simulnak út porába.

Pergel Antal és Szabó Aida (Jampa drolma):

Telihold

Magányos vándor
sötétben lámpást keres.
Holdfény felragyog.
Árnyak rajza kergetőz,
köpenyét összehúzza.

Pergel Antal és Barabás Irén:

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
De nappal ragyog fénye
ígérve szép holnapot.

Pergel Antal és Barna Júlia:

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
Léte alig fénylett fel,
az álom visszakérte.

Pergel Antal és Habos László:

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
Mulandó minden szépség,
mely nem lélekben nyílik.

**Pergel Antal és Kissné Matkó
Gabriella:**

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
Egy nagymama emléke,
boldogsága könnyei.

Pergel Antal és Kreischer Nelly:

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
Tűnik ígésző szépség,
mint múlik a pillanat.

Pergel Antal és Nagy-Rakita Melinda:

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
Sugárzó napjuk múltán,
sorsuk éji enyészet.

Pergel Antal és Szabó Aida (Jampa drolma):

Sárga rózsa

Reggel élednek
sárgarózsa szirmai.
Este hullanak.
Illata andalít, ó,
könnyű, tisztai nyarak.



Kedves verseim

*Mottó: A verseket nem én írom.
Én csak élvezem.*

Két nagy költőnk két igen fiatalon írt verse. Ami összeköti őket, az a fény, a világítás, és az, hogy mindkettő a fizika oktatással kapcsolatban került eléem.

József Attila tizenhét évesen írta a Nézem a lámpát című versét, melynek első két versszaka egyik nyolcadikos fizikakönyvünk bevezetőjeként szerepel.

Ha a diákoknak elektrosztatikai bemutatót tartottam – azok a dörzsölt rudak, az egymást vonzó vagy taszító dolgok, a nagy gömb a villámokkal és az égnek álló hajjal – én is szívesen idéztem, hiszen csodálatosan érzékelteti az elektromosságban lévő láthatatlan, titokzatos „erőt”, és azt, hogy az ember megismerheti, és tudhat vele bánni.

József Attila: Nézem a lámpát

Nézem a lámpám. Villamos lámpa.
Fűti egy titkos, rejtett erő.
Tompá árnyékból csillogó élet lesz,
Ahogy belőle fény tör elő.

Nézzétek, milyen megfoghatatlan,
Csupa titok, csupa hatalom.
S mégis, fényével akkor pompázhat csak,
Mikor én, az Ember, akarom!

Midőn lefekszem, s oltom a lámpát,
Váratlanul azon akadok:
Mi lenne, hogyha többé föl nem gyúlna,
S örökre sötétben maradok!

A másik verset Weöres Sándor írta tizenhat évesen, első verseskötetében szerepelt már, csakúgy, mint József Attilaé az ő első kötetében. Én dr. Jeszenszky Sándornak, az Elektrotechnikai Múzeum volt igazgatójának világítástörténeti előadásának videójában találkoztam vele, melyet 2015-ben kutatótanárok konferenciáján tartott.

Az előadó, aki villamosmérnök, technikatörténész, egyetemi oktató, és ízig-vérig ismeretterjesztő, az előadásában több verset idézett, köztük ezt is.

Weöres Sándor: Gázlámpa

Már néptelen az utca, csak
egy gázlámpa áll hallgatag.

Fénye az ablakon remeg.
Nézünk, nézünk... farkasszemet.

Jajgat a fa, a téli fa.
Ő áll, miként egy katona,

feszesen strázsál, ácsorog,
nem is topog, nem is dobog,

bár hó esik, vacog a tél,
s a járda is fehér, fehér...

Tán fáradt már, de fényfeje
nem nyeklik bóbiskolva le.

Kiklopsz-szeme – most! – rám ragyog,
néz, és nem kérdi: ki vagyok?

Kötelesség szimbóluma,
elfásult, feszes katona.

Csak áll a város ünt haván,
és vagy húsz éve tudja tán:

hogyha az ingyen-fényű ég
üzeme akcióba lép,

szeme a fénybe megtörik,
s jutalma: állhat estelig.

S míg az autó zúg, repül,
ő áll magában egyedül,

körülte száll a tél hava.
Hallgatag, vén, mord katona.

Az emberben felvetődik a kérdés, hogy az 1913-ban született költő találkozhatott-e egyáltalán közvilágításban működő gázlámpával.

A 20. század első két évtizedében ugyanis legtöbb városunkban a villanyvilágítás váltotta fel a gázvilágítást. Budapesten azonban a hatvanas évekig megmaradt a gáz is, talán a nagy számú lámpagyújtató erős érdekérvényesítő-képessége miatt.

Kovács F. István:

Az a vonat...

Az állomáshoz vezető gyalogút a falu határában terpeszkedő legelőn vezetett keresztül, amúgy „toronyiránt”. Mária naponta háromszor tette meg a másfél kilométert, oda-vissza. Az első időkben reménykedéssel, majd egyre fogyatkozó várakozással, aztán fokozódó keserőséggel. A negyedik évben talán már tudta, hogy hiába. Igen, még az ő zavart elméje is tudta, de a szíve nem érezte. A szíve még várt, ám kavargó gondolataiban a reményvesztettség nótája zümmögött: *„Jól tudom, hogy elvárhatlak örökkön örökké, Az a vonat nem érkezik soha-soha többé.”*

Leginkább csak úgy magában ismételte, de néha – amikor nem látott a közelben senkit – halk hangon énekelte. A faluhoz képest a vasútállomás nagy volt. Négy sín pár vezetett rajta keresztül, de volt ott egy vakvágány is meg széles rakodórámpa, melynek közepén masszív raktárépület magasodott, hol a tranzitárut tárolták. Persze, kinn a nyílt mezőn már csak két pár vágány nyújtózkodott a sárgálló búzamezők, haragoszöld kukoricatáblák és a kelet felé csodálkozó napraforgó-rengeteg között. A sárgára festett emeletes állomás melletti gesztenyefák alatt piros támlás padok álltak, arrébb a formára nyírt bukszusok mögött apró virágoskert díszlett, közepén nyomós kúttal.

Mária azonban nem sokat törődött a környezettel. Várta a vonatot. Várta Csemődi Sándort, a vőlegényét, akit negyvenkétben vittek ki a frontra, és nem jött vissza – még! Az esküvőt májusra tervezték, a két család már lassacskán a lakodalomra készült, amikor beütött a mennykő! Bár februárban nemigen volt szokása, akkor mégis beütött. Mégpedig egy katonai behívó formájában, amiből Sándoron kívül még hatan kaptak egyet-egyet a faluban. Mária sírt, és sírt az anyja meg leendő anyósa is, a férfiak fejüket csóválták, az erőlködve induló mozdony kőszénfüstje pedig betakarta bánatukat.

Az első tábori levelezőlapot három hónap után kapták, éppen akkor, amikor az esküvő lett volna... A másodikat – mely ugyanolyan halványsárga színű volt – szeptemberben. Sándor mindössze annyit írt, jól van, a koszt kielégítő, a doni táj egészen olyan, mint az itthoni. A harmadik... hát a harmadik elég sokat váratott magára, és azt nem is ő írta, hanem

valami hivatalos személy. A színe sem sárga, hanem halvány rózsaszínű volt, rajta csak ez a pár szó: *„Csemődi Sándor honvéd eltűnt a harcok során, hollétéről nincs módunk bővebb tájékoztatást adni.”*

A baljóslatú hír hallatán – merthogy az idősebb Csemődi olvasta fel akadozva, remegő hangon – a fiú édesanyja sírva nyalábolta át az ájultában összeroskadó Máriát, s miközben hideg vízzel próbálta magához téríteni, kétségbeesett tekintettel nézett az urára.

– Most mi lesz... mitévők legyünk, Gáspár?

– Honnan tudjam én? Látod, azt írják, eltűnt... nem pedig, hogy hősi halált halt vagy ilyesmi. Talán csak elkeveredett, vagy fogságba esett... akkor már inkább! – nézegette tanácstalanul a lapot.

– A Dobó gyerek meg a Juhászék fia, a Feri... azok hazajöttek már – mondta az asszony.

– Tudom, tudom, hiszen beszéltünk is velük, mikor megjöttek, de aszondják, ők másfelé szolgáltak.

– De hátha mégis... tán tudnak valami újat mondani – felelte könnyeit törülgetve Sándor édesanyja.

– Én... majd én beszélek velük – szólalt meg halkán Mária. – Meg a másik három családdal is.

Ám hiába! A két legény nem tudott segíteni, viszont Varga Tibor és Hajdu Ferenc elesett, az ő szülei erről kaptak értesítést, s azokat látva halványan pislákoló remény ébredt a lányban. A Hatodik fiatalemberről azonban semmiféle hír nem jött, ettől hát nem lettek sem okosabbak, sem nyugodtabbak. Mária gyomrában valamiféle furcsa remegés indult el, és nem akart elmúlni. Anyja meg a jövődöbéli nászasszony fekete fejkendőt kötöttek, s amikor ezt meglátta, hisztérikus zokogásban tört ki, jajveszékelve járkált körbe az udvaron, és karjával hadonászva azt ismételte:

– Nem! Nem! Nem! Hess innen! Hess, hess, varjúnépség!

Hiába próbálták csillapítani, még a kendőt is levették, tekintetében furcsa zavarodottsággal jött-ment továbbra is, és nem állt többé szóba senkivel. Attól a naptól fogva járt ki az állomásra is, és a faluban lassan elterjedt, hogy a szép Hegedős Mária megzavarodott. Amikor nagyritkán az utcán járt, az emberek lehajtott fejjel elkerülték, a gyerekek félve mentek át a másik oldalra. Nyugtalan, gyors léptekkel sietett mindig, s magában gyakran mondogatta:

– Lekésem... lekésem a vonatot.

De nem késte le sosem. Lehetett hófúvás, amikor még

a vasút is alig járt, szakadó eső, tomboló zivatar vagy éppen nyári forrás, mint most, amikor a nyárfaligeteket körbeölelte a remegő délibáb, akárha vízben álltak volna – Mária soha nem késett le egyetlen vonatot sem.

Egyedül a vasútállomás volt az a hely, ahol háborgó lelke elnyugodott valamelyest. Legtöbbször az épület oldalának támaszkodva álldogált összefont karokkal, és nézte a vágányokon túl elterülő mezőt, a közeli kis folyó partjainak töltését és a madarakat. Hogy látni mit látott, hallani mit hallott, nem tudni. És persze, azt sem, hogy mire gondolt. Mozdulatlanul állt, néha egyik lábáról a másikra nehezede. Előfordult, hogy idegenek jártak arra, s megszólították, de olyankor is csak hallgatott lehajtott fejjel. Ha aztán az állomásfőnök vagy a forgalmista ezt észrevette, ők eltérítették a zaklatót. Ezúttal viszont őt térítették el. Nehezen értette meg ugyan, hogy a piros sapkás ember azt magyarázza, jobb lesz, ha hazamegy, mert valami nagy baleset miatt ma már nem jön több vonat, de végül vissza-visszanézve csak elindult. Vállait idegesen rángatva lépkedett hazafelé, és már majdnem beért a faluba, amikor meghallotta a sípolást.

– A vonat! A vonat! – Perdült meg rögtön. – Lekéssem – lihegte, miközben teljes erejéből futni kezdett visszafelé.

Nem tudhatta, hogy ez a szerelvény a másik irányból jött, és a füttös kedvű mozdony csak tehervagonokat vonszolt maga után, azokat is csak idáig. Azt meg főleg nem tudhatta, hogy az egyik vagon fékezőfülkéjéből éppen az ő elveszettnek hitt kedvese kászálódik le, rongyosan és bűdösen, mert a hadifogságból szabadulva, két hónapon át tartó gyaloglás után ez a tehervonat volt az első, amivel falujáig eljuthatott. Már attól is összeszorult a szíve, hogy az állomásépület homlokzatán újra olvashatta szülőfaluja nevét, ám rögtön megfordult vele a világ, amikor észrevette szerelmét, amint kendője alól kibomlott hajjal, futástól kipirulva meredten nézi őt.

– Mária! Marikám – eredtek el Sándor könnyei, amint kitárt karokkal közeledett a lányhoz, aki viszont ijedt tekintettel váratlanul kinyújtotta kezét, hogy eltaszítsa magától. Sándor döbbenetesen torpant meg, csupán hirtelen ébredt kétségbeeséssel hallgatta a reszketve és motyogva kiejtett szavakat.

– Mit... mit akar tőlem? Én... én a vőlegényemet várom...

Carl Astro:

Naplórészletek

1955. március 2.

Akkor hát miről is beszélünk?

A felfoghatóság szűk fizikai, fiziológiai lehetőségei – a látás és a hallás – rendkívül közelfekvő rezgéshatárok között mozognak. Minden, ami ezen kívül esik, lefordítandó és átranzponálható erre a szűk sávra, hogy látható és hallható legyen. Még a hőmérséklet is ilyen, és könnyen lehet, hogy az is egy újabb dimenzió, amelynek kiterjedése van. Tudjuk, hogy létezik, hiszen érzékeljük, de bizonyos térbeliségen kívül és túl csak fényre átkódolva következtethetünk rá.

A közvetlen közelünkben nem létező vagy nem tapasztalható anyagi, fizikai jelenségekre még következtetni sem tudunk.

Ez tehát a büszke és öntelt kísérleti tudomány! Minden bizonyítottaként vélt, ezerszer is megismételhető tapasztalatunk csak a beszűkülésünket jeleníti meg.

A bal agyféltekém töredékekkel üzérkedik.

(...)

1955. március 25.

Ülök a műterem sötétbe szürkülő asztalánál. A lábam mellett a háborút is látott ócska hősugárzó rezeg. Kosztolányit olvasok. Körülöttem az „ősz húrja zsong, jajong, búsong a tájon, és ont monoton bútonokon és fájón”. Odakint az ablakon túl az este lassan elnyeli a várpalota omladozó falait. A tudatomat körülölelő anyagtalán tér lassan szabálytalan tojáshoz hasonlóvá rendeződik, ennek hátsó harmadában pedig egy kiterjedés nélküli térben lebegek én. Itt nincs szélesség, hosszúság, fent és lent, mégis körülveszem saját világomat. A téren kívüli pont, ami én vagyok, akaratlanul is magába zárja érzelmi élményeim érzékelés nélküli végtelen horizontját.

Saját világom látóhatárát!

Amit most felfogok, egyáltalán nem látható, mégis vizuális ingerekhez hasonlítható leginkább.

Az élmény rövid ideig tart, szaggatott, gyors tempóban oszlik, az első felfogható kép, amit ezután érzékelek, az agyam hátsó feléről, a homlokom belső ívére vetül.

A tudatom felfogja és elfogadja. Látom a kötet címlapján az ajánlást: „Rippl-Rónai Józsefnek, Kosztolányi Dezső.”

Érzéseimben az ősmúlt, a régmúlt, a tegnap este és a ma délután egybeszövődik.

Most itt hintázok a széken, és megpróbálom a tárgyakon, az emlékeimen fennakadó gondolataimat összeszedni. Egy-egy pillanatra érzem azt a lebegő, megfoghatatlan gátlástalanságot, amit az imént megivott bor szabadított fel bennem. A csodáké volt a mai nap. Délután ott ülök a Központi Antikvárium kopott keresőlépcsőjén, a kezemben ez a könyv, az ajtóban pedig a tavaszi Múzeumkert fényében egy apró, alacsony asszony áll, és rám néz.

T. M. lép mellém, akit szeptember óta nem láttam. Egy szemrehányó szó és elnéző mosoly után átmegyünk a körút túloldalán még létező kávéházba, miközben a mögöttünk nyitva maradt ajtót Almácska zárja be. Az asztalnál, ahol apámmal is ültem, megállíthatatlanul mesélnem kell M.-nek arról, hogy ma a Magyar Néphadsereg Színháza rám bízta az angyalföldi kamateremben májusban bemutatandó játékát, megismertetett egy kimondhatatlan nevű szovjet szerzővel és egy Seregi nevű rendezővel. Mesélnem kell arról, (...) hogy P. elvette a bizalmamat és az örömet a szocialista realizmustól, ezért nonfiguratív képeket festek.

A kávé után megállíthatatlanul ömlöttek belőlem a megkapó, az elfogadható és elrettentő történetek, de így, itt az asztalnál ülve mind megannyi erőszakos és idegen. A bennem élő és már elmúlt valóság nem virtuális, nem elképzelt, csak valamiért lehetséges, és mikor így a pohár bor mellett ülve a szürke kupola homloki részén levetítem a már felvett, de látszólag elfeledett filmet, ami az életem vagy az életeim, és már egyáltalán nem tűnik fontosnak, mikor, hol, miképpen fotografálták. Fontos csak az, hogy most életem át, most életem át újra, hiszen az *életem kizárólagosan csak a jelenben zajlik*.



Karácsony István:

Szép az élet!

A kövér esőcseppek egykedvűen potyogtak az útszéli tócsába. Kis köröket rajzoltak maguk köré társaikat várva, melyek majd újabb köröket rajzolnak, miközben több buborék is jelezte, hogy nem áll el egyhamar ez a csendes őszi eső. Még a madarak is visszafogták énekes kedvüket, még az enyhe szellő is elállt, mintha rá is hatott volna a természet unalmas, nagy némasága. Csönd mindenfelé, nagy-nagy egyhangú csöndesség.

Egy idős ember, akit Öregnek nevezek, lassan, a tócsákat kerülgetve, rogyadozó léptekkel ballagott kopott, gyűrött télikabátjában, fejére hetykén vetett, agyonhordott, seszínű kalap, törzshelyéhez, a külvárosi kocsmához közeledett. Hajlott hátát nemcsak a leélt évtizedek súlya nehezítette, de megannyi mai reménytelenség is terhelte.

Betért az ivóba. Az ajtónál megállva rongyos zsebében kotorászott, majd viseltes télikabátja bal zsebéből előhúzott egy gyűrött papírlapot. Elővette kerek-lencsés, drótkeretes régi okulárját, amit „megtisztított” koszos zsebkendőjével, és feltette úgy, hogy szemüvege mérsékelten rugózó merev szárai a füle mögötti területre jól illeszkedjenek, orrnyergén pedig a megszokott helyen legyen. Próbaképpen körülnézett a kocsmákos falán, megelégedve, hogy jól látja a megszokott környezetet. A kopott viaszosvásznas asztalához érve a papírlapot elkezdte kisimogatni, ami nem volt más, mint egy ún. „kaparós sorsjegy”. Gyengéden bánt vele, látszott az Öregen, hogy ez minden reménysége. Mondhatjuk, élete jobbra fordulásának reménysugara.

A másik zsebében kotorászva tíz vagy húsz forintos érméket keresett, a napi fröccsökre gondolva.

– Nocsak, gyere csak elő! – motyogta. Egy tízforintos akadt a kezébe, ezzel kaparva a sorsjegyét, hogy kiderüljön, vágyai, álmái teljesülhetnek-e vagy nem? Reménykedve dűnnyög. – Miért is ne? Hisz milyen sok ember nyert már! Például a múltkor az Ökrösné is, igaz, a sorsjegyét egy másik trafikban vette. Hát bizony, ötezer forintot nyert egyetlen kaparóssal, hát most miért ne nyerhetnék én is?! – morfondírozott. Az Öreg azt is tudta, hogy azok a bizonyos nyerők

úgy lehetnek elosztva, hogy minden elárúsító helyre jusson belőlük, fenntartva a potenciális vevők érdeklődését és vásárlási kedvét.

Kényelmesen elhelyezkedett a tölgyfa széken, neki-
gyűrűközött akkurátusan a „kaparáshoz”, amihez im-
máron most már minden kellék adva volt. A kisimított
sorsjegy, a fém tízes, közben a kocsmáros óvatosan
asztalára tette a szokásos száraz kisfröccsét a párás
pohárban. Most már mehet, kezdődhet a kaparás, no
de ekkor érzi emberünk, hogy nyomja vállait az öreg
kabát, és ki is melegedett benne. Mivel ebben a nyo-
morult helyiségben még fogas sincs, szék támlája is
megteszi. Egyébként is, ha megnyeri, igen, ha meg-
nyerné, nos, nem a főnyereményt, erre még álmában
sem gondolt.

Nem, öneki nem kell az ötvenmilliós főnyeremény,
beéri az öreg néhány milliócskával.

– Reggelit parancsol, uram?

Ez nem a kocsmáros volt, hanem valami „új sütetű”
tanuló vagy pincérfele. Bár külön pincért itt, ezen a
helyen évtizedek óta nem látott, mindig csak a há-
romnapos borotvátlan ábrázatú, hiányos fogazatú,
az egykor még zöld kötényű kocsmáros-tulajdonos
jelent meg, pirospozsgás arcán huncut mosollyal.

– Nem reggelizek! – és gondolta, csapok én egy nagy
reggelit, ha nyerek. Olyan érzése volt, mintha a pénz
már a zsebében kuncogott volna.

A tízforintos kaparó eszközt újra előkotorta zsebéből,
és nekilátott a nagy műveletnek. Tovább motyogott
magában. – Itt van egy elefánt, még kettő kell, ha
megvannak, akkor már lesz ötszáz forintom! Kapar-
gatta a papírt tovább, majd tovább, teljesen lekaparva
a fedő réteget. A nyeremény, a nagyon várt pénz, az
most nem sikerült. ... Nem ötmillió, de még ötven
forint sem. Akárhogy meresztette a szemét, forgatta a
sorsjegyet több oldalról, nyeremény az nem volt.
Közben a zöldkötényes kocsmáros is előkerült.

– Tudja, uram, ez úgy van kitalálva, hogy mindig csak
„ők” nyerjenek!

Mindketten tudták, hogy kik azok az „ők”. A lényeg
tehát az, hogy mint sokadszor, úgy most sem nyert
az Öreg. Ebben a pillanatban, ekkor, ó, ekkor a mi
öregemberünk lelki szemei előtt leperegtek a közel-

múlt fontosabb és kevésbé fontos eseményei: hogy a
veje milyen beteg, hogy az unokája bukásra áll szám-
tanból, és az anyóstársát tegnap este a mentők vitték
kórházba, még az is, hogy a havi lakbérével egy hete
tartozik. Ennyi keserűséget okozó baj után még ez a
nyomorult sorsjegy sem nyert, hogy enyhítsen vala-
mit a bajokon.

Hát igen, ilyen ez az élet. Az asztalra támaszkodva
tápázkodott felfelé, közben kopott kabátját is vállra
vetette.

Ja és ...hát a kisfröccs ára!

– Drága uram! Úgyis találkozunk holnap! – mondta
mosolyogva a vendéglős olyan optimizmussal, mint
aki meg van győződve arról, hogy biztos lesz holnap,
bizonyára eljön a holnap is.

Az Öreg zsebébe kotort, és az asztalra kiszámolta
fémpénzeiből a fröccs árát, némi borraival. Már
lépett az ajtó irányába, miközben valami készletet
érezett arra, hogy ezt a mai kocsmázását, a nyeremény
sikertelenségét, a rosszra sikerült életét, nyomorúsá-
gát lezárja egy határozott kézlegyintéssel.

Felemelte lassan, igazán szép lassan a jobb kezét, s
mint egy igazi művész (színművész), legyintett egy
hatalmasat. Minden benne volt, nemcsak a nyeretlen
sorsjegy, de a teljes élete, keserősége, fiasokai.

A két háború, a kitelepítés, az elvesztett állások, be-
tegségei, sikertelen családtagjai, kudarcok a gyerekei-
vel, unokáival, a téészesítés, kisebb-nagyobb zabrálá-
sok, csúz a lábban, fájdalmak a fejben, még a tegnapi
bevásárlás is, amikor be akarták csapni öt forinttal,
tehát minden, de minden keserősége előjött.

A legyintést olyan mesterien, mondhatni művészi-
en adta elő, hogy bármelyik színésznek díszére válhatott
volna.

Közben leérve jobb kezével, egy ott kószáló legyet
is agyoncsaphatott volna, de nem tette. Elkapta, és a
markában tartotta. A szerencsétlen pára meg ott züm-
mögött a csukott tenyerében, könyörögve döngicsélt,
kérte a kibocsátását, szabadulását.

Ekkor az Öreg a koszos ablakon kinézve látta, hogy
végre kisütött a nap, az üres poharán is sugárzik a
fénye, és a kocsmá áporodott szagát sem érzi. Képzé-
letében az unoka ugyan megbukott számtanból, de a

pótvizsgán még átmehet, még ma jó híreket kaphat a kórházból. Érezte, hogy a lábfájása is szűnik, a jövő héten megy termálvizes kúrára.

Nyílik az ajtó, újabb vendég jön, és a beszökő légáramlat magával hozott valamiféle virágillatot, és az olajos padlóra nézve megtalálta jöttékor elejtett tizesét. Közben a pirosposztag kocsmáros hajlongva, a holnapi viszontlátás reményében köszön el tőle.

Ilyen pozitív és optimista gondolatok után a fogoly legyet elengedte, az repülés közben vidáman züm-mögte: AZ ÉLET SZÉP! SZÉP AZ ÉLET! SZÉP AZ ÉLET!

Pergel Antal:

Nyár a Dunán

Távolról hajókürt hangját hozta a szél. Az augusztusi nyár melege elől sokan a folyópartra húzódtak. Az ég felhőtlen volt, a meleg levegő átjárta az utcákat, virág- és gyümölcsillatba burkolva a várost. A víz kellemesen hűsítette a lubickolókat, akik miután megmártóztak, jólesően süttették magukat a homokra terített törölközőkön.

Már napok óta lejárt a partra, a strandra érkezők jóformán már ismerőseinek számítottak. Az úszást követően ő is kifeküdt a napra. Barna bőrén csillogtak a vízcseppek, párolgásuk kellemesen hűsítette. Nézte a kanyargó folyót, amely lomhán hintáztatta a ladikokat és a hajókat. Láncsivitelésre kapta föl a fejét. Kisebb csapat érkezett a partra. Ők eddig még nem voltak itt – állapította meg, s érdeklődve figyelte az újonnan érkezőket.

A lányok leterítették törölközőiket, majd beszaladtak a vízbe. Vidám fröcskölték egymást, kacagásuk betöltötte a folyópartot. A felcsapódó vízcseppek apró gyémántokként tükrözték vissza a napfényt és a nyári eget.

Már-már ismét gondolataiba merült volna, amikor furcsa érzés kerítette hatalmába. Nem tudta levenni szemét az egyik lányról, akinek bőrén szikráztak a vízcseppek, aranyszőke haja, zöldeskék szeme maga volt a nyár. Hirtelen találkozott a tekintetük. A lány hátrahajtott a fejét, arcát a nap felé fordította. Hajáról hullottak a vízcseppek, napsütötte bőrén keskeny patakokban folyt a víz, ami majdnem azonnal el is

illant a nyári forróságban. Szemében az óceán mélysége, az örök nőiesség tükröződött.

Néhány másodperc telt el, s a lány leült a törölközőjére. Táskájából kis tükröt és szemfestéket vett elő.

Fejét elfordította, végignézett a fürdőzőkön, s kényelmesen elhelyezkedett a törölközőn. Távolról hajókürt hangját hozta a szél.

Szabó Ilona Valéria: Kismarjai Bocskai István

A kismarjai Bocskai káté

A történelmi hagyomány ápolása

Az ajtó nyitására egyszerre elcsendesedett a teremben a zsidongás. A kisiskolások helyükre rebbenve vigyázállásban várták, míg tanítómesterük a dobogóhoz érve szembefordul velük. Akkor egyszerre és hangosan üdvözölték. Tisztelettel néztek a feléjük magasodó fiatal felnőttre, aki kezével intett, hogy most már leülhetnek. A gyerekek megtöltötték az egymás mellett és mögött elhelyezett négy személyes padokat, amelyekre már gondosan kikészítették tanfelszerelésüket. Ki-ki aszerint, hogy kora és tudása alapján hol járt a tanulásban: a betűvetéshez vonalkázott, a számtanhoz kockás fekete palatáblákat használtak, amelyekre hosszú, karcsú palavesszőkkel írtak. Az olvasást ábécéskönyvekből, illetve a hittannal együtt kátékönyvekből és énekeskönyvekből gyakorolták. Néhány fiúgyermek előtt már ott volt a „Hármas kis tükrő” egy-egy példánya.

A tanítómester asztalán egy földgömb állott, mellette a korabeli fegyelmelési módszerek elmaradhatatlan eszköze, a nádpálca. A jobb sarokban kissé hátra dőlve háromlábú állványra támaszkodott a fekete tábla, tartóján kréta és szivacs. Az asztal másik oldalán egy nagyméretű abakusz, fagolyós számológép állt, a falakon pedig szemléltető táblák lógtak, köztük a nélkülözhetetlen ábécé és Magyarország nagy falitérképe. A katedra fölött középen Bocskai István fejedelem arcképe függött, amelyről komolyan tekintett le a kiemelkedő történelmi személyiség. A képmást oválisan körbefogó latin felirat büszkeséggel töltötte el a marjaiakat: SPECTABILI AC MAGNIFICO DOMINO. DNO STEPHANO BOCHKAY DE KYSMARIA. COMITI COMITATUS BIHARIENSIS. Különösen az a része, hogy STEPHANO BOCHKAY DE KYSMARIA, amely egyértelműen mutatta, hogy

maga a fejedelem is kismarjainak vallotta magát, és a települést korabeli dokumentumokban szülőföldjének nevezte. Ápolták is a kismarjaiak a Bocskai-hagyományt. Nem múlt el úgy nap, hogy arról bizonyoságot ne tegyenek, már a tanítási nap legelején. A tanító, miután kényelmesen elhelyezkedett, székében hátra dőlve szórakozottan a nádpálca után nyúlt, majd kisé a fal fel fordulva rámutatott a történelmi arcképre. „Hol született ez a fejedelem?” – kérdezte. Aztán, mint karmester a kórusnak, beintette a kezdést, a nebulók pedig a nádpálca ritmusos mozgásához igazodva kántálni kezdték a memorizált feleletet, ami így hangzott: *„Ezenn Városnak az Északi részén lévő Várban, a melly Várnak helye mostan is elevenen megtettzik, és ugyan Hazájához viseltetett buzgó szeretetéből adott ennek a városnak örökös szabadságot.”*

A hagyomány alapja

A fenti képzeletbeli történet a helyi hagyományokról szóló forrásokon alapszik.

1606-ban Bocskai István fejedelem kiváltságlevelet adományozott Kismarjának, amelyben a falut mezővárosi rangra emelte. Hatalmának és sikereinek csúcspontján hálával tekintett vissza a Bihar megyében található Kismarjára, amelyet szülőföldjének tartott és nevezett, ahonnan ősei származtak, éltek és eltemetettek. Valószínű, hogy a szülőföld megnevezést tágabb értelemben használta, ahogy ma is szülőföldünknek nevezzük és tartjuk azt a helyet, ahol gyökereink vannak, ahonnan családunk származik, és ahol gyerekkorunkat töltöttük. Így van ez még abban az esetben is, ha születésünk napját egy közeli helység kórházában éltük meg. Bocskai István magyar államférfi, Bihar vármegye főispánja, 1605 és 1606 között Erdély és Magyarország fejedelme. Születési helyéről a mai napig viták folynak. A történészek többsége szerint 1557. január 1-jén Kolozsvárott született, ahol szülei Izabella királynő marasztaló vendégszeretétét voltak kénytelenek élvezni, vagyis éppen fogságban időztek nála. A kismarjai szóbeli hagyomány azonban évszázadok óta nemzedékről nemzedékre továbbadja, hogy Bocskai István fejedelem Kismarja szülötte, mégpedig születésének helye az a domb, ahol ősei vára állott, és amelyet a mai napig Várnak neveznek a helybéliek, amely ma már látszatra nem több, mint a nagy alföldi laposságból rejtélyesen kiemelkedő földkupac. Ez a domb azonban a hozzá kapcsolódó történelmi személyiség révén élő tanúsága a helyi történelem

folytonosságának. A Bocskai fejedelem által adományozott kiváltságlevél, amely révén a település nemcsak szabadsághoz, de „kollektív” nemesi címhez is jutott, büszkeséggel és önérzettel töltötte el a kismarjaiakat, egyben meghatározta a település életét az elkövetkező századokban.

A káté vagy katekizmus a korabeli oktatásban. Ennek a szóbeli történelmi hagyománynak az ápolására és megerősítésére írta Habókay Márton kismarjai nótárius (jegyző) 1795-ben a fent idézett Bocskairól szóló kátéját, amelyet ebben a formában csaknem száz éven keresztül tanítottak a kismarjai iskolában. Katekizmusnak vagy rövidenkáténak nevezik a kérdés-felelet formájában összeállított, könnyen áttekinthető, egyszerű oktató könyvet. Ez eredetileg elsősorban a vallási ismeretek átadására szolgált, de egyben az oktatás fő tartalmát is képezte, hiszen ezen keresztül tanították főként a kisiskolásoknak az alapkészségeket (írás, olvasás, éneklés).

A katekizmus és a „Hármas kis tükör”

Losontzi István (1709-1780), a nagykőrösi partikuláris iskola vezetője a szerzője a „Hármas kis tükör” című tankönyvnek, amely korában nagy népszerűségnek örvendett és számtalan kiadást ért meg. Három részre tagolódik: az I. részben a szent históriával foglalkozik, ó- és újszövetségi történetekkel, a II. és III. részben pedig Magyarország és Erdély földrajzával, történelmével, királyaival, politikusaival, kiemelkedő történelmi egyéniségeivel, politikai berendezkedésével. A tananyagot olykor kérdés-felelet formájában, máskor, mint például a vármegyéknél szóló fejezeteknél, négysoros versekben fogalmazza meg.

*„Bihar-Vármegyében erős Vár, Nagy-Várad
Hol a' Körös vize foly 's gyakran meg-árad,
Püspöki, Diószeg, Bihar hátrább marad,
Kinál jó borával, ha torkod meg-szárad...”³*

Figyelembe véve Kismarjának a 18. század végére kialakult átlátható szerkezetű, mezővárosi szinten fejlettnek mondható oktatási rendszerét, feltételezhetjük, hogy a fent említett „Hármas kis tükör” részét képezte a tananyagnak, és szerepelt a tanulók tanfelszerelése között.

(Folytatás következik)

Irodalom: 1 SPECTABILI AC MAGNIFICO DOMINO. DNO STEPHANO BOCHKAY DE KYS-MARIA. COMITI COMITATUS BIHARIENSIS: TEKINTETES ÉS NAGYSÁGOS ÚR. KISMAR-

JAI BOCSKAI ISTVÁN ÚR. BIHAR VÁRMEGYE
FŐISPÁNJA.

2 Varga Gyula: Egy falu az országban. Debrecen,
1978. 8. o.

3 Losontzi István: Hármaskis tükör: VI. Bihar vár-
megyeről 48. o.

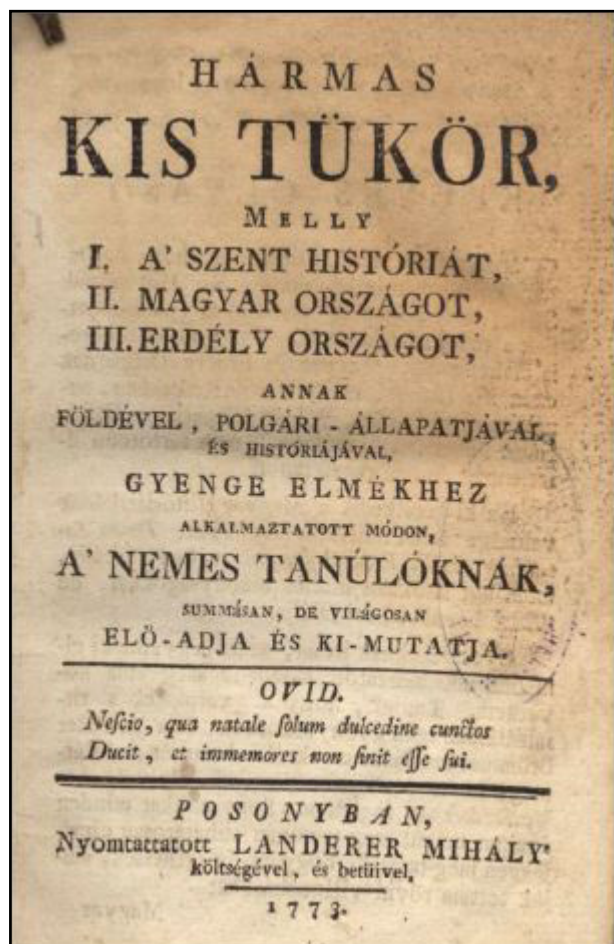
Dr. Szörényi László

(akadémikus, az MTA Irodalomtudományi Intézeté-
nek professzor emeritusa)

A Keveháza helye Arany János életművében

(1. rész)

(elhangzott Tárnokon 2019. november 29-én a Heinrich
Antal Házban)



Polgármester úr, hölgyeim és uraim, tisztelt hallga-
tóság, nagy örömmel és meghatottsággal jöttem ide,
mert még sosem voltam Tárnokon, viszont mindig
vágytam erre, olvasván a Keveházát, mert ez a mű,
akárcsak Arany minden sora, az emberben folyama-
tosan vágyat kelt, nemcsak a megértésre, hanem arra
is, hogy valamilyen módon a szöveg által földiezt
helyet megismerhesse, az ott játszódó eseményt pedig
átélhesse. Rejtelmes dolgok ezek, tehát engedtessek
meg, hogy egy példát hozzak.

Arany rengeteg színhelye közül az egyik legmeg-
rázóbb, a külön balladaformában is ismert, azután pe-
dig a Toldi szerelmében visszatérő visegrádi királyi
palota, ahol Zách Klára szörnyű története lejátsszódik.
Ami az úgynevezett élményi alapot illeti: mai tudo-
másunk szerint Arany János életében nem járt Viseg-
rádon. A vár romjait is csak egyszer látta, ráadásul
hajón ülve, amikor 1843-ban szalontai hivatalnok ko-
rában Bécsbe utazott peres ügyben, a város ügyeit vé-
deni. Látta tehát Visegrádot, természetesen mindent
olvasott róla, de sosem volt ott. Ennek ellenére ma
már egy magyar sem tudja úgy látni Visegrádot, hogy
ne jelenjék meg előtte – ráadásul Arany szemüvegén
át – Zách Klára tragédiája.

Tárnokkal mint színhellyel ugyanígy áll a dolog: tu-
domásom szerint soha az életében nem járt a község-
ben. Megjegyzendő: a Dunántúlt általában alig-alig
ismerte. Annyi biztos, hogy Pozsonyban ugyanezen
hajóútja során megszállt, de egy nap után tovább is
utazott Bécsbe. Máskor pedig szintén Pozsonyban
szállt át Karlsbadból hazafelé jöve. Ennek ellenére
egészen biztosak lehetünk abban, hogy az a látomás,
amelyet segít bennünk megteremteni, fölébresztetni,
az tökéletesen hiteles.

A Keveháza szövegének a megjelenéstörténete meg-
lehetősen kalandos. Először 1853-ban jelent meg.
Meg kell tehát néznünk legelőször is, hogy eredetileg
milyen kontextusba helyezte Arany, amikor elküldte

közlésre, majd pedig miért és hogyan illesztette be kötetkompozíció szempontjából később kiadott gyűjtő-köteteibe. Ez mindig aszerint alakult, hogy éppen dolgozott-e tovább a tervezett hun-trilógián, avagy félbeszakította ezt a munkát, avagy újra elővette, és nekilátott az átalakításához. 1852 decemberében írt egy idevonatkozó levelet, mégpedig Petőfi eltűnése után egészen biztosan legjobb barátjának, Tompa Mihálynak; az egyetlennek, akiről úgy gondolta, hogy érdemes vele megosztani „munkaköri kérdéseket”, vagyis a költészetre általában vagy kettejük költészetére tartozó legfontosabb kérdéseket. Ebben a levélben azt írja tehát, hogy belefogott most valamibe, de nagyon fél, hogy úgy jár majd vele, mint ahogyan A nagyidai cigányokkal történt.

Mindenesetre ez olyan kijelentés, amelyet igen sokféleképpen lehet értelmezni. Az egyik lehetőség az, hogy vajon itt azt a szánalomra méltó társaságot jelöli-e meg, amely egyúttal mégiscsak magasztos – az ellenséghez képest –, tehát magukat a cigányokat, vagy pedig – és ez a másik lehetőség – általánosabban kell-e érteni Csóri vajda népét?! Az világos, hogy nem csupán a cigányokat, hanem minket, magyarokat, mindenestül, de akkor – hogy az idézett levél kifejezésére utaljunk – „még most is fáj tallóznom azokon a büzhödt téreken”. (Félreértés ne essék: ’48–49-re érti!) Tehát neki egy egész életre szóló csalódás, nemcsak Petőfi halála, a szabadságharc szörnyű vége, hanem maga az a megválaszolhatatlan kérdés, hogy van-e egyáltalán értelme a magyar nemzet fennmaradásáért küzdeni? Van-e ennek valamilyen értelme, ha történelmileg nem is, akkor legalább teológiaiilag?! Mivel Arany mélyen hívő ember, másképp nem is tudja elképzelni, mint hogy ez valami isteni vagy a végzettől függő változtathatatlan, de talán mégis kifürkészhető titok.

Pusztulás és újjászületés dinamikáját kiélezi hirtelen egy nagyon furcsa megbízatás: Császár Ferenc tudniillik felkérte őt, hogy írjon a majdnem teljesen el-

pusztult, egy tűzvész során elhamvadt Szikszó város felsegítésére szánt kötetbe. Császárról megjegyezhetjük, hogy a magyar irodalom sokat köszönhet neki, különösen mint olaszul jól tudó, Fiumében is tanító magyarnak, elsősorban Dante megismertetése miatt, mint ahogyan erről részletesen írt Szauder József.¹ (Petőfivel ugyan összeveszett, de hát Petőfi kivel nem veszett össze?) Arany tehát vállalta, hogy ír abba a kötetbe, amelyet jótékonyági céllal adnak ki előfizetésre, és a bejövő pénzből újjáépítik a templomot, a városházát és az iskolát.² Aranyt különösen érzékennyé tehettem nemcsak az, hogy egy elpusztult ország egyik elpusztult városának segíthet egy kicsit, hanem az is, hogy maga mint jegyző már átélt hasonlót: hiszen az 1847-es szalontai nagy tűzvész alkalmából országos gyűjtést szervezett, és igen erőteljes módon bírálta azokat az írókat vagy újságírókat, akik viccelődtek az ilyenfajta segélyakciókon, mint ahogy például maga Jókai is, akit ismeretlenül is jóbarátjának tartott, hiszen Petőfinek volt a barátja. Ezért lehetséges tehát, hogy az előbb vázolt két értelmezés mellett van egy harmadik is, tudniillik hogy a Keveházát is úgy fogják fogadni, értetlenül, mint A nagyidai cigányokat, és majd meg fogja érte kapni a fölényes ledorongolást, mint ahogyan szegény cigányok megkapták Toldy Ferentől. A derék akadémikus ugyanis „egy nagy lélek bűnös eltévelyedésének” nevezte Arany költeményét, ami, gondolom, a költőnek kevésbé tetszett, pedig nem tudhatta, hogy Toldy minden bokros érdeme mellett ráadásul még titkosrendőr is.³ (Amúgy derék ember volt a maga módján. Annyi sok nője volt, hogy ezeknek a fizetése, lekoptatása, szóval ami hol az input, hol az output kategóriájába tartozik, az mind pénzbe kerül. Ezért például orvosprofesszori és akadémiai főtitkári állása mellett kénytelen volt a titkosrendőrségnek is dolgozni. Családi hagyományt is látok benne, az apja is postafőnök volt, és akkortájt a postás egyet jelentett a besúgóval.) Viszont rendes ember is volt, tulajdonképpen a saját barátait például mindig úgy jelentette föl, amiből baj nem lehetett; ám Josef von Sedlnitzky még ravaszabb volt, ezért intézkedett,

¹ Szauder József: Dante a XIX. század magyar irodalmában. In: Uő, Magyar irodalom – olasz irodalom, szerk. Sárközy Péter, Budapest, Argumentum Kiadó, 2013, 228–270, kül. 233–239.

² Szikszói Enyhlapok, Császár Ferenc szerkesztése mellett kiadta Kunsch József, Pest, Müller Emil, 1853. – A résztvevő prózaírók közül nevezetesebb Fáy András, Degré Alajos és Kövály László, a költők közül pedig Arany barátai közül szerepel Lévy József, Mentovich Ferenc és Szász Károly is. – Az előfizetők pénzzadományait gyűjtők neve is fel van sorolva a függelékben, köztük ott van két aradi vértanú, Desewffy Arisztid és Leiningen-Westerburg Károly özvegye is.

³ Pajkossy Gábor: Egy besúgó Pesten a reformkor közepén (1839), Aetas, 21(2006)/4, 5–20.

hogy egy újabb besúgót ültessenek amellé a vendéglői asztal mellé, ahol Toldy szokott a feljelentendő Vörösmartyval vacsorázni. Teljességgel nem tudjuk az egész szépséges történetet kibontani, mert egy kommunista zavargás során 1928-ban felgyújtották a bécsi Justizpalastot (igazságügyi palotát), mert tudták, hogy ott tartják a feljelentéseket, és akkor közülük is sokan lebuktak volna, hogy ők kommunisták és egyúttal fizetett rendőrspiclik is. Ezért – sajnos – a reformkori osztrák titkosrendőrség működéséről, például arról, hogy ki hogyan és miképp figyelte vagy figyelte meg Petőfit, Vörösmartyt stb. csak szórványos adataink vannak, azoktól a kutatóktól, akik még 1928 előtt bejutottak a levéltárba.⁴

Tehát akkor Arany János talán csak azért vállalkozott a leégett várost segélyező kiadványban való szereplésre, hogy részvétet keltsen, és talán hogy kifejezze azt is, hogy lesz még rosszabb is?! Mindenesetre a magyar ősmondának egy olyan részletét választotta témául, amely egy világra szóló vereséget ír le. A hunok a vereség után persze kegyesen viselkedtek: temettek, áldoztak, korábban bezzeg nem kérték ki Hadúr tanácsát, meg sem kérdeztek egy táltost sem csata előtt, hanem csak átúsztattak a Dunán, és vaktaban rátámadtak az ellenségre. Ezért meg is bűnhődtek!

Miután helyreállt a világrend, Hadúr megkegyelmezhet már nekik, hiszen a rossz princípium képviselője, Manó már elvégezte a dolgot. (Ez van annyira ősmagyar pesszimizmus, mint amennyire őszsidó; elég a Jób könyvére gondolnunk, ahol a haladást még nem Luci Feri képviseli, hanem maga a sátán, hogy érzékeltessük a Milton, illetve Madách-Karinthy közötti különbséget.)

A magyar ősvallást rekonstruáló tudósok – köztük nyelvészek, teológusok és vallástörténészek –, történészek és költők úgy gondolták, hogy a régi magyarok a vándorlásaik során megismerkedtek – ez valószínűleg igaz – az iráni dualizmussal, ahol két istenségnek a harca határozza meg a világ sorsát, a jó Ahura Mazdáé (másképpen Ormuzd vagy Ormazd) és a rossz Ahrimané.

(Ez utóbbi névből magyarosodott az Ármány.) Vörösmarty még ilyen alapokra építi a maga mitológiáját. Arany is erre céloz, amikor Manónak nevezi Ahrimánt, akinek eredeti, avesztai nyelven Angra Mainyu a neve.⁵

De végül is a Keveházában Hadúr erős, és a második fordulóban (minden rangadó két félidőből áll, tehát fair honfoglalókkal és honvesztőkkel van dolgunk) a hunok az első csatát ugyan elveszítették, de a másodikat nem, és továbbjuthattak az Európabajnokságon, nem is akárhol, hanem az ellenfél pályáján, a Lajtától nyugatra eső Cezumórnál. (Ez az osztrák Zeiselmauer római eredetű városa.) Ha ebből a szempontból tekintjük a választott tematika és a Császár Ferenc által megszerkesztett segély-album célzatát, akkor egyértelműen adódik egy olyan olvasat, mely szerint a szörnyű tűzvész után is van remény, esetleg Szikszó is fel fog újra épülni; ha ugyanis a megrendelők a megjelenés után tényleg ki is fizetik a könyvet, és a szerkesztőbizottság sem lopja el a befolyt összeget.

Ilyen prózai megfontolásokra azért vetemedtem, mert a Tompával való levelezésből nagyon világosan kiderül, hogy Arany mekkora lelkiismereti és szakmai kérdést csinált abból, hogy hosszas habozás után végre hajlandó legyen összeszedni kisebb verseit és szerkeszteni belőlük egy kötetet, és ebbe a Kisebb költemények címet viselő és két kötetes változatban kétszer is kiadott gyűjteménybe felvette a Keveházát!

A gyűjtemény első kiadása 1856-ban, második kiadása 1860-ban jelent meg. Az első kiadás akkora siker lett, hogy húszszer, illetve – díszesebb változatban – kétszer példányban jelent meg. (Mai költő remélni se merne ilyesmit. Mára tudniillik nagyjából visszahanyatlottunk az analfabetizmusnak arra a megnyugtató fokára, amely Mária Terézia előtt, aki bevezette a népoktatást, teljesen természetes volt, hogy senki sem tudott írni-olvasni: ezért voltak boldogok.)

⁴ Leginkább Tábori Kornél könyvére gondolok, amelyet Marczali Henrik szerkesztett és adott ki: Titkosrendőrség és kamarilla, Budapest, Athenaeum, 1921.

⁵ Tehát nem a Mánuel magyarosított formája! Ebből is láthatjuk, hogy a manók etimológiailag fejlett teremtmények. Ezért lehetetlen válaszolni arra a kérdésre, hogy „mi a manó?”

Úgyhogy volt bátorsága beleszerkeszteni a Keveházát egy épphogy nem hétköznapiak nevezhető kötet szerkezetbe, amelynek jelentőségére a kutatók csak a legutóbbi időben kezdtek rájönni. Azok között, akik rájöttek, ott szerepel Szilágyi Márton is, aki fogta magát, és a 2017-es Arany-évfordulóra Arany János kisebb költeményei címmel a Helikon Kiadónál kiadta.⁶ Ezt a beosztást akkor is megtartotta, mikor később is megjelentette kisebb költeményeit, egészen az életében megjelent utolsó, vagyis hatodik kiadásig. Az elsőben és a másodikban viszont még pontosan kilencven vers van, háromszor harminc – jegyezzék meg e dantei számot –, amelyeket Arany hosszas kirakás, berakás, tanácskozás, gondolkodás, átírás után méltónak tartott, hogy együtt szerepeljenek.⁷

A sok vívódás után összerakott szerkezet tökéletesen leképezi nemcsak azt, amit Arany érzett és gondolt Világos után, hanem azt is, ahogyan az ország helyzetét és sorsát értékelte. Ugyanis végig arról van szó, hogy egy levert szabadságharc után vagyunk. A harc résztvevőinek a fele börtönben, a másik fele kényszersorozás alatt kénytelen osztrák katonaként harcolni a testvéri olasz nép ellen, mint például Vajda János, az egyik márciusi ifjú. Mások a börtönben rohadnak, noha előbb Aradon halálra is ítélték, mint például hajdani kedves tanítványának, Rozvány Erzsébetnek a férje, Bersek József huszárezredes, aki szabadulása után így saját maga lőhetette magát föbe egy körtefa alatt. Arany gyerekkori barátja, Lovassy László megőrült, és csak ezért eresztették szabadon a börtönből. Petőfiről sokáig nem lehet tudni, hogy él-e esetleg valahol álnéven, vagy talán agyonverték, és el se temették, esetleg Szibériában van-e. És tényleg Petőfi volt a legjobb és bizonyos értelemben egyetlen barátja. Még szerencse, hogy Szikszó is leégett, így volt alkalom megfelelő szövegkörnyezetben elhelyezni a lassan, de szilárdan kialakuló, se nem lírai, se nem epikus világérzést, amely a későbbi gyűjtemény, a *Kisebb költemények* alaphangját meghatározza, és amelyet tökéletesen ki is fejez az, ahogyan például magát a Keveházát elhelyezi ebben a gyűjteményben.

A háromszázötvenezer csatateri halottról szóló rege előtt ugyanis hetyke népdal olvasható:

I

Ej! haj! ne szomorkodj'
Szívbeli jó barátom;
Ej! haj! minden ember
Holtig él a világon.
Tegnap is volt, már ma is van.
Holnap is lesz, úgy a hogy:
Ej! haj! feleségem,
Majd élélünk valahogy.
Azért, hogy elapad
Már a víz is előlünk,
Azért a bubánat
Messze járjon mitőlünk.
Nyomorúság, szomorúság:
Elég ebből egyik is;
Ej! haj! feleségem,
Szenvedtünk mi eddig is.
Ej! haj! sose búsulj
Szívbeli jó barátom:
Ej! haj! minden ember
Szenved azt a világon.
Lám a hold is változandó:
Néha telik, néha fogy;
Ej! haj! feleségem,
Majd megélünk valahogy.

II

Igyunk biz azt egy-egy kicsit,
Ne szégyeljük, ha jól esik;
Hiszen egy-két ital bortul
Ez a világ fel nem fordul.
S ha felfordul: mit én bánom!
Abba' sincsen semmi károm;
Tán, kit a sors fejre buktat,
Akkor ismét talpra juthat.¹
Ha felfordul: isten neki!
Tán bizony még használ neki!
Mélyen leszánt a jó gazda,
Ugy esik alul a gazza. –

⁶ Ld. Szilágyi Márton, Arany János 1856-os kötetének keletkezése. In: Arany János Kisebb költeményei, Budapest, Helikon Kiadó, 2017, 339–353.

⁷ Vö. e sorok írójától: „az ember... a költő (mily bitang ez a név!)”, Arany János születésének 200. évfordulójára. In: Szörényi László, Arany János évében. Tárcák és tanulmányok, Budapest, Nap Kiadó, 2017, 75–81.

¹ Úgy látszik, Lukács György nem eléggé figyelmesen olvasta Aranyt, mert ha ezt is ismerte volna, azonnal felismerte volna a Hegel-hatást, és nem kegyetlenkedett volna Arannyal a *Toldi* centenáriuma kiadott cikkében. (*4 százéves Toldi*, Forum, 1947/7, 489–503.)

Utána pedig A hegedű című, eredetileg „allegoriának”, később „víg legendának” alcímezett költeményt olvashatjuk, amelyben a magyar folklórban is jól ismert legenda alakjaként Jézussal a földön vándorló Szent Péter betér egy kocsmába, ahol kénytelen a helyi erőknek hegedülni, akik cefetül be is rúgnak; utána Jézus csendesen kioktatja arról, hogy jobb nem odafigyelni a Magyarhonban hallható beszédekre, mert mindig botrány lesz a vége. Ugyanis mindenki berúg, és mint Jézus igen helyesen megjegyzi: „Kíváncsiság bűnnek fele, / A rosznak már nézése ront; / Ki szántsándékkal lett bolond / Hagyd ott! ne szólj aznap vele; / Józanság! a szavam, – de részeg / Ember elől én is kitérek.”

Az, hogy pontosan kilencven verset állított össze Arany ebben a sokáig érlelt gyűjteményben, az Császár Ferenc előtt biztosan felidézte Dante nevét, hiszen például ő fordította először magyarra, 1854-ben a Vita nuova-t, de más művelt olvasónak is feltűnhetett, hiszen Dante elég népszerű volt már abban az időben. Akkor pedig feltétlenül eszébe kellett ötlenie az olvasónak, hogy a Biblia nem csupán vallásos hitünk alapja és kézikönyve, hanem költészet is, mégpedig a legmagasabb minőségű az ókorból, méltán állítható Homérosz mellé. A költők pedig gyakran valóban nem csupán prófétai vonásokat mutatnak fel, hanem igazi próféták. Arany egész irodalomfelfogásának egyik alapvonása az archaikus, tehát ősi görög, római és bibliai költészet, valamint az ősi és az élő keleti költészetek, továbbá a hitelesként megteremtendő és a népköltészetből táplálkozó lehetséges és saját magára nézve feladatként kitűzött költészet létrehozása, megteremtése és egymásra vonatkoztatása. Tehát például vehetjük a perzsa Firdausz-t, akit sokáig a lehető legnagyobb költőnek tart, nála fölfedezi mindazt az epikus gazdagságot, amit szeretne megalkotni a maga lovageposzi és hun-eposzi kísérleteiben; vehetjük az akkor nemrég megismert Nibelung-éneket, vagy a később olvasott szanszkrit drámákat vagy kínai dalokat egyik oldalról, más oldalról pedig a Szent László-legendát vagy Ariostót.

Tehát hogyha ezt a kis szekvenciát elemezzük, amely kezdődik a két félcinikus népdallal, folytatódik a tra-

gikusan hömpölygő honfoglalási hős- és gyászénekkel, majd Jézust mutatja be, mint aki mégsem tudja lebeszélni Szent Pétert arról, hogy a magyarokkal kicsit közelebbi kapcsolatba kerüljön – ennél keserűbb már alig lehet valaki, és akkor mutatja meg Arany, hogy Jézus, ha akarja, mégis talál olyan magyart, akivel érdemes valamit kezdeni, tudniillik A hegedű után rögtön következik a Szent László, amelynek alcíme immár nem „allegoria”, hanem „legenda”. Azaz, hogy Tandorit idézzük: „lasz vagasz”. (Hogy ne jöjjünk ki a gyakorlatból).²

A magyar történelem egyik alapkonfliktusát, azaz a keleti és nyugati világ küzdelmét jeleníti meg mintegy csírájában a Keveháza. A Duna a határ: mi keleti nép vagyunk, a nyugat nem akar bennünket befogadni, el akar minket pusztítani, mi viszont el akarjuk foglalni magunknak ezt az istenáldotta vidéket. És akkor már ott is vagyunk a Hymnusnál, mert Bendegúz, aki ottan a főhős, aki itt viszont átveszi Keve, Kadosa és Béla halála után, a veszített csata után az irányítást. Ő Attila apja.

És akkor már nagyon jól tudjuk – Kölcseyt kiváltképpen szerette Arany –, hogy hasonlóról van szó: „bűneink miatt gyúlt harag kebledbe”. De erre van esély, mert Isten majd megkegyelmez, mint a Keveházában Hadúr. Azok az erősen groteszk, hallatlanul melanholikus, néha nyíltan gúnyos versek, amelyekről az előbb szó esett, és amelyek a környezetét adják ennek a nagy nemzeti tragédiát feldolgozó éneknek, az allegorikusan megfelel természetesen a bukás utáni nemzettudatnak, amelyről nyíltan a cenzúra miatt másképpen nem is lehetett beszélni. Mai németekről semmit, régi germánokról mindent! Hiszen nem a mostani németekről van itt szó, nem is a mostani levert magyarokról, és a végén még ki is békülnek! A cenzor még talán örült is, hogy ez a régi Kossuth Ludwig vagy kicsoda még kezét is fog Dieterichhel, azaz Detrével. Annál is inkább, mert Detre volt az, aki mint áruló és belső fellazító, majd igyekezni fog megöletni Attilát, majd utána szétrobbantani birodalmát.

(Folytatása következik)

² „Lész vigasz / Lősz vögösz / Lasz vagasz / Lisz vigisz / Lusz vugusz”. Tandori Dezső: Egy talált tárgy megtisztítása.

TARNÓCZINÉ BARABÁS IRÉN



1948-ban születtem Ercsi-ben, ahol felnőttem koromig éltem. Érdre költözésünk óta a Poly-Art Alapítvánnyal 25 éves kapcsolatam van, a képzőművészet vonatkozásában. Festek, kerámiázok, programjaik, alkotótáboraik rendszeres látogatója vagyok.

Talán mondhatom, szerencsés nap volt, amikor bekopogott hozzám az IRKA egyik volt szerkesztője, szervezője azzal a kéréssel, hogy illusztráljam az irodalmi kör egy idős versírójának hamarosan megjelenő kötetét.

Azért gondoltak rám, mert finom, lány vonalú rajzokat kívántak meg a költemények. Elvállaltam, így számomra természetes volt, hogy eljárjak a közösségbe, hiszen kíváncsi voltam az ott folyó tevékenységre.

Aztán újra megtörtént, ami anno a kerámiatáborban: beszippantott egy új műfaj! Nem csoda, hisz soha nem állt tőlem távol az irodalom sem. Persze, korábban nem gondoltam rá, hogy versírással próbálkozzam. De hiányzott a kerámiatábor, és ezt az űrt igyekeztem tartalommal kitölteni. Az ott látott-hallott példák, alkotások hozták felszínre a bennem szunnyadó képességet, amelyből a versek születtek.

Így az érdi Poly-Art Alapítvány irodalmi szekciójának vonzásába kerülve kezdtem el írni, főképp verseket. Két verseskötetemet jelent meg, Kavicsok és Kaleidoszkóp címmel. A kötetek bemutatója Érdén, Százhalombattán és Iváncsán volt. A harmadik kötet anyaga is összeállt, majd az idő eldönti, lesz-e lehetőség megjelentetni.

Meggyőződésesem, hogy amit a festményekben, kerámiákban nem tudok kifejezni, érzékeltetni, azt a versekben szavakba önthetem. Nekem most már így kerek a világ.

Óriási meglepetés és még nagyobb megtiszteltetés volt számomra, hogy kerámiáimat és festményeimet az Érdikumok közé fogadták. Hatalmas öröm számomra, hogy felfigyelnek az alkotásaimra!

Pár éve az Ercsi önkormányzat a város Közművelő-

dési Díjával tüntetett ki, amire ugyancsak nem számítottam, de nagyon jólesett!

Úgy érzem, nagyon szép, kiegyensúlyozott életem van, s ezért végtelenül hálás vagyok! Rengeteg szeretetet, bátorítást és támogatást kapok a férjemtől és a családomtól, s máig erős a kötelék a saját és a férjem családtagjaival egyaránt.

Pályázatokon vettem részt, a Napút Kiadó haiku-pályázatain rendszeresen díjazták és közölték verseimet. A Bükki Nemzeti Park pályázatán 3. helyezést értem el a Bükk csavargó útjain c. kötetben, és a Szárnypróbalgatók 2017. magyar anyanyelvű alkotók országos antológiájában jelent meg versem.

Ercsi Önkormányzata „Hármaskönyv Ercsiről” c. összeállításban két prózamat jelentették meg.

A Magyar–Japán Baráti Társaság haikuversenyére beküldött versekért dicséretben részesültem.

Szigeti Eszter és Varga Zoltán megzenésítette két versesmet.

Az IRKA pályázatain és irodalmi életének különböző rendezvényein mindig részt veszek, dobogós helyezéseket érek el általában.

Az IRKA- és a Poly-Art-kiadványok, folyóiratok, antológiák rendszeresen közlik verseimet, prózáimat, a szervezésben segítek, verset mondok.

Alapító tagja vagyok az Alapítvány képzőművész szekciójának, a KÉK-nek.

Néhány éve IRKA Emlékéremmel köszönték meg szervezői munkámat.



Az Erzsébet-tábor ünnepi zárása

MARGITTAI ADRIEN kiállítása a régi PKH-ban

Bertalan Ildikó Zsuzsanna, a Szociális Gondozóközpont vezetője a köszöntőben kedves szavakkal méltatta az Erzsébet-tábor színvonalas programját. A búcsú utolsó pillanatait emeli Margittai Adrien tárlata, aki maga is tevékenyen részt vesz minden szervezésben: rajzokkal, festményekkel vezeti be rendszeresen a gyerekeket a művészetek világába. Saját stúdiót alapított.

Szűcs Gábor alpolgármester a kiállítás-megnyitóban elmondta: a művész Érd büszkesége. Sokszínű és sokféle műfajban, technikával dolgozik. Az alkotás gyönyörűségére utalva idéz egy rádióinterjúból: A csoda észrevétlenül lép az életünkbe, csak később jövünk rá, hogy csoda volt.

A pódiumbeszélgetést a BattaTV munkatársa, Adrien korábbi kolléganője vezette le. Szóba kerül a gyerekkor, a neveltetés, a festőiskolák. Megkapó, ahogy Adri részletezi: kel a nappal, belefeledkezik a táj gyönyörűségébe, majd fogja a metszőollót, készül a koszorú a különböző növényekből, háttérnek egy festmény, örömből, akár kézzel is belenyúlva a képbe, eltelt a délelőtt – mondja elégedetten.

Vidám, felszabadult, nevetgélős, jó hangulatú a beszélgetés – csak néha csuklik el a hangja, ha érzékeny területre téved a téma... Az érdeklődő közönség, a gyerekek is (zsúfolásig megtöltve a termet) illedelmesen hallgatják. Adrien kuncog: kimerítő volt a délelőtti Fundokliabeli gyalogtúra.



Az Alma Latina „férfitagjai” saját dalokkal léptek fel. Üzenetük ezúttal is lélekemelő: az öröklét emlékönyve tartalmazza: amit magunkkal viszünk, az a tisztaságunk, a szeretetünk. Az számít, hogy jobb lett-e a világ általunk, érdemes volt-e élnünk.

Elsétálva a gazdag tartalmú képek előtt: színpompás, jókedvű színek tanúsítják Margittai Adrien életigenlését.

Kiss Sándornak, a Szociális Gondozóközpont munkatársának tartozunk köszönettel, hogy újabb tehetséggel bővíthet a KÉK közössége.

Daróci Lajosné főszerkesztő

„A legeslegnagyobb öröm félelem nélkül élni”
(Évadzáró a Czabai-kertben a járvány első hulláma után)

Kányádi Sándor versével és a viszontlátás örömeivel köszöntötte az IRKA-klubvezető a város kulturális vezetőit (**Gregus Lászlót és Tetlák Örsöt**), valamint a Poly-Art tagjait. Kitért arra, milyen sokat veszítettünk a világjárvány alatt, közel húsz rendezvényünk elmaradt, megváltozott az életformánk, csorbult a

szabadságunk, nem utazhattunk, többen elvesztették a munkájukkal együtt a reményt, az önbecsülésüket, az önbizalmukat... Mind közül kimagaslik a közösség, az összetartozás megélésének hiánya, ezért is volt olyan boldogság, hogy az **Alma Latinával** együtt hódolhattunk a hely szellemének: a latin-amerikai temperamentumos dalok, Ada virtuóz fuvolajátéka, énekhangjának egzotikus mélysége, érzésvilága ugyanúgy elvarázsolt bennünket, mint Csaba kellemesen bársonyos hangja: a szerelemről, a kávéról, a természet szeretetéről, istenről... mennyire jólesett a szépre-jóra kiéhezett lelkünknek. Ahogy az együttes legfiatalabb tagjainak bájos versmondása, Lehel választékos szókinccse, világos, gördülékeny stílusa, ahogy bemutatta a dobokat, a cajont (kahón) és a jambeet (dzsembi), aztán a kerámiacsörgőt, melyet maga készített a testvére számára.

A zene, a vers, a KÉK-ek villámkiállítása, dr. Karácsony István 16. szórakoztató könyvecskéjének bemutatója, a vidám hangulatú beszélgetések, mind hozzájárultak ahhoz, hogy felejthetetlen legyen az élmény.

A házigazda szíves vendéglátása, a meglepetés-büféebéd ráadás volt.

Daróci Lajosné klubvezető

Érdekességképpen álljon itt egy magánlevél:

Kedves Balázs, kedves Ilike! Köszönjük szépen, hogy újból rendelkezésünkre bocsátottátok a szép kerteket, ahol az elképzelhető legkellemesebb környezetben tudtuk megtartani az összejövetelünket.

Bár sok szép védett kert van az országban, számunkra a tettek a legbecsesebbek közé tartozik, mert nagy kincs ez az önzetlenség a mai világban, amivel mecenásként támogatjátok a Poly-Art művészeti csoportosulásának tevékenységét többek között azzal, hogy helyszínt biztosítotok rendezvényeinknek.

A vendéglátás nálatok olyan körülményes és zökkenőmentes, hogy szinte hajlamosak vagyunk megfeledkezni a sok láthatatlan háttérmunkáról, amivel az előkészületek járnak (a székek ki- és behordozása az időjárás függvényében, büféasztal, hogy csak néhányat említsek a sok közül).

A hosszú idő után, amit izolációban töltöttünk, igazi feltöltődést jelentett ez a program, amihez nagyrészen hozzájárult az Alma Latina pezsgő, szenvedé-

lyes zenéje is. Részünkről még itthon is folytattuk, és a délutánt latin-amerikai zene hallgatásával töltöttük. Köszönjük Nektek és a szervezőknek a kellemes délelőtti!

Üdvözlettel: **Szabó Vali**

HÍREK

A Magyar Autóklub májusi pályázatán MESE kategóriában **Nagy-Rakita Melinda** Nyári kaland Klub kapitánnyal c. műve előkelő díjazásban részesült.

—

Karanténdráma-verseny: **Szigetvári Zsófia Petra**: Karantén, karantén c. drámáját a legjobb tíz közé válogatták be. Az országos pályázatot a TRIP WebSzínház és a litera.hu közösen hirdette meg. (A szakértő zsűri az olvasók szavazatára bízta a rangsort, ki hány embert tud mozgósítani. Talán a művek értékét jobb lett volna figyelembe venni).

—

Móczár Csaba egyik karanténverse bekerült a Miskolci Irodalmi Rádió antológiájába. Az átadásra szept. 20-án került sor.

—

Az Ercsiben meghirdetett pályázat (Itt élek címmel a várossá nyilvánítás 20. évfordulójára) nyertese: **Kovács F. István** I. hely (Protekcio c. próza). A szerzőnek a Facebook „Pesti mesék” csoportjában jelennek meg megírásai (hetente próza és vers), ahogyan az Alkonyzóna c. portálon is rendszeresen publikál. Több beadott pályázatunk értékelése van még folyamatban.

—

Kerítésgaléria címmel rendezett kiállítást **Tarnócziné Barabás Irén**, megelégedve, hogy korlátozott lehetőségeink vannak mostanában a pandémia miatt. A két-napos tárlat sok érdeklődőt (KÉK-tagot, utcabelit és idegent) vonzott.

—

Ilka Gábor Apró titkok c. kiállítása a martonvásári Óvodamúzeumban a járvány ellenére is igen nagy népszerűségnek örvendett. Kiemelendő a páratlan óvodatörténeti gyűjtemény, mely ismételt látogatásra hív. Nem meglepő, hogy a szobrászművész alkotásai sokadszorra is tudnak újat mondani.

Több beadott pályázatunk értékelése van még folyamatban.

Kovács Mátyás kiállítása az UNIO HOTELBEN, az Unio Gallery Europe szervezésében (Budapest VI., Dob u. 73.)

Két szinten szinte minden: dolomitok, kéttornyú templomok, hegyek között meghúzódó házikók, ligetek, erdők, folyópartok, sárga körteformájú szénaboglyák, vadászles, véget nem érő zöld mezők, virágok... Összesen 44 kép gyönyörű gyűjteménye.

Eláll a lélegzet: nemcsak a tematikai gazdagságon, a technikai sokféleségen is, hogyan lehet festőkésssel, ecsettel ilyen precíz tájképeket festeni.

A kiállításszervező és művészeti vezető, **Putnoki A. Dávid** a narrációban kiemelte az alkotó (aranydiplomás erdőmérnök, a Soproni Erdészeti Egyetem Díszpolgára, tanára, számtalan díj, elismerés birtokosa) sokoldalú tehetségét, mély művészi alázatát, mesterségbeli tudását.

David Arts Nívódíjjal jutalmazta mindezt, és amint mondta: példaértékű és megható, ahogyan Kovács Mátyás örökít a jövőnek.

Egy tehetséges fiatalember, **Gedeon András** gitár-művész zenéjét és énekhangját élvezhettük még, az irodalmi műsort pedig a szervező két verse jelentette, melyeket ajándékba adott a két kiállítónak az oklevél mellé.

Megismerkedtünk egy másik, méltán elismert művésszel: **Fancsik Deák Ibolya** kiállítás-megnyitójára is ezúttal került sor. Igen expresszív a kifejezőrendszere, monotípiákat, grafikákat, linómetszeteket, montázsokat készít, korábban tűzzománcokat is, velük közvetíti mély természetszeretetét és -tiszteletét. Az érdekes festmény-grafikák az alkotó örömét mutatják, érdemes megnézni (szeptember végéig).

Ugyanezen a szép nyári vasárnapon volt **Wenszky Ágnes** kiállítása is a Király u. 11-ben.

A három csodálatos púderfinomságú akvarell szerényen meghúzódott az emeleti belső galérián a sok kortárs, modern, nonfiguratív alkotás között. Ági vízfestményei mintha tündérmesét illusztrálnának – szinte hallani lehetett a patak vizének csobogását, amelyen PET-palack úszik. A szomorúfűz ölelésében

a levélfüggönyön átsejlő napsugár bearanyozta a lelünköt, nyugalmat, csendet adott a hangoskodóknak. Köszönjük, Ágnes, Mátyás, büszkéek vagyunk rátok. A KÉK-ek nevében további sikeres alkotómunkát kívánunk.

Kaboldi Mária KÉK-tag



MEGJELENT



Válogatás az IRKA- és a KÉK-tagok legjobb és legfrissebb alkotásaiból. Korunk jellemző vonásait fedezhetjük fel az egyes műveken, ugyanakkor a katarzis lehetőségét is átélhetjük. Tet-szetős, igényes a kivitelezés, a grafika profimunka. Érde-mes kézbe venni.

INSPIRÁCIÓ

Hiszem, minden emberben valahol mélyen ott a vágy, hogy képessé legyen a jót, a szépet szomjazni, befogadni és árasztani szét. Ezért a görcsös alkotni akarás.

Ki színekkel sugározza szerte, ki dallamot varázsol szerkezetből vagy Isten adta tehetség-magából, kinél a pontok vonallá állva töltik élettel a néma papírt, más a testével, minden ízével izzik, formál színt, hangot, képet, dallamot, hogy az emberek lelkéhez elérjen, és katarzist okozhasson.

Ők mind-mind alkotói a szépnek, és köröttük hullám-zik az éhező, befogadni vágyó ember-rengeteg, mint te, ő és én, mi mindannyian, szépségre vágyó egye-dek.

Mikor kipirul arcom, lelkem remeg, mikor könnyet fakaszt szemembe a látott, hallott, érzékelt rezgés, ha rabul ejtett, átjött, megfogott, érzem, ahogy árad szét, beborít, kitölt mindent a szeretet. Ez engem is késztet fennköltet adni önmagamból mindenkinek. Ilyenkor könnyűvé lesz mázsás gondok súlya, simul a ránc az arcokon, karjaim óriássá nyúlnak– átölelni lelkem végtelenné tágul: magába zárni a körülvevő fenséges mindenséget.

Szeretetlenben olvadni alkotó eggyé, s szeretetként árad-ni messze, szét...

Kreischer Nelly

Tartalom

Elhunyt Ábel András (dr. Csőzik László)	1
Versek:	
Baka Györgyi	2
Barna Júlia, Dylan D. Tides, Gani Zsuzsanna	3
Habos László, Kerepesi Igor, Kósa Márta	4
Ludwig Géza, Lukács Mária,	
Máté Miklós, Móczár Csaba	5
Nagy-Rakita Melinda, Naszvadi Judith	6
Pálfi Nándor	7
Pálné O. Judit, Pergel Antal, Péter Éva Erika	8
Petrik István, Somogyi Norbert, Szabó Aida	9
Szigetvári Zsófia Petra	10
Tarnócziné B. Irén	11
Jankovits Márta rovata	11
Szabó Aida (Jampa drolma) rovata	14
Vikár János rovata	16
Prózák:	
Kovács F. István: Az a vonat...	17
Carl Astro: Naplórészletek	18
Karácsony István: Szép az élet!	19
Pergel Antal: Nyár a Dunán	21
Tanulmány:	
Szabó I. Valéria: Kismarjai Bocskai István	21
Dr. Szörényi László:	
A Keveháza helye Arany János életművében	23
Bemutakozás: Tarnócziné Barabás Irén	28
KÉK-oldal	29
Hírek, Beszámolók	30

Illusztrátor: Tarnócziné Barabás Irén

HONLAP: www.poly-art.hu